

PENASTI LIV

TEHNOLOGIJE IZRADE ODLIVAKA OD METALNE PENE

Prof. dr Damir Kakaš
Pal Terek

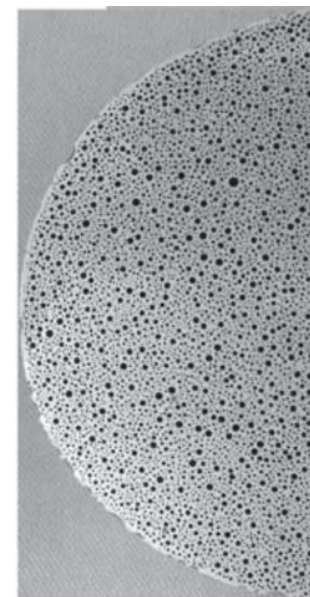
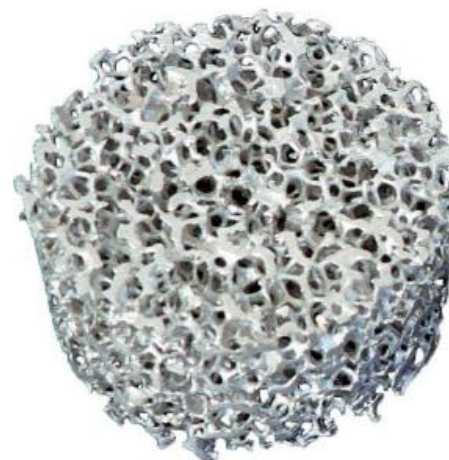
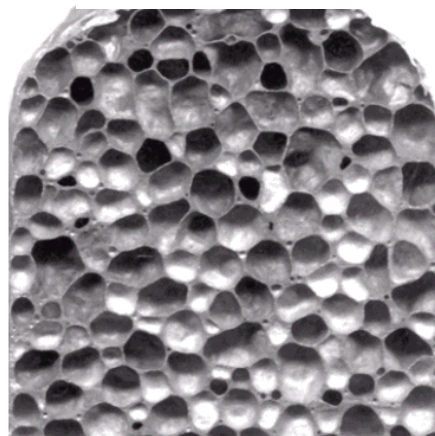
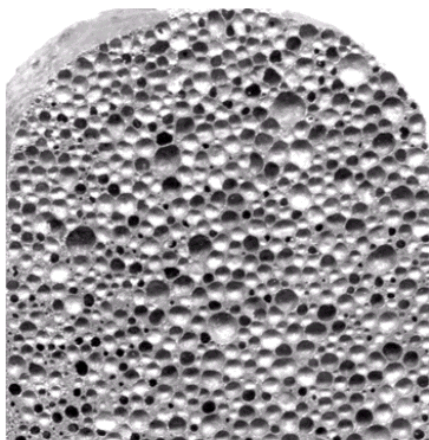
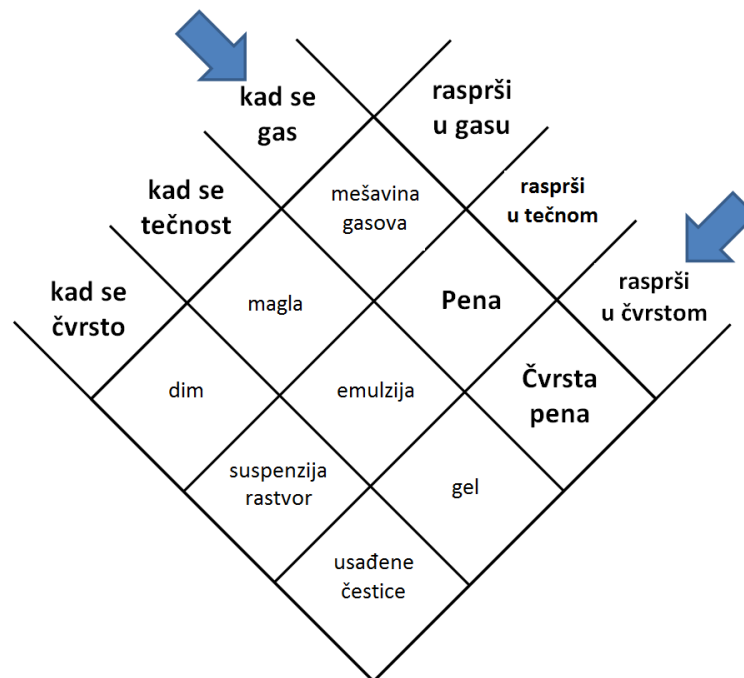

Uvod

- Eksploatacija principa iz prirode
- Pensate strukture materijala:
  - Metali
  - Polimeri
  - Keramike
- Osobine penastih materijala su veoma zanimljive za praktičnu primenu na raznim poljima
- Prvi patent o metalnim penama iz 50-ih godina 20 veka a tek 80-ih ekspanzija razvoja a 90-ih komercijalna proizvodnja
- Metalne pene karakteriše veliki broj pora različitog oblika u strukturi koje su povezane ili ne

Metalne pene

Metalne pene

Metalne pene su strukture a ne materijali

Osobine metalnih pena zavise od:

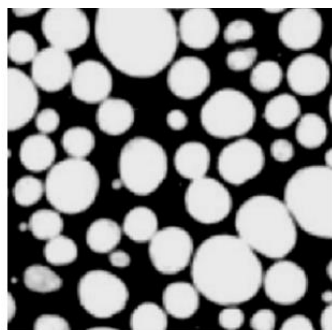
- vrste materijala
- relativne gustine pene
- **oblika ćelijske strukture**
- dimenzija ćelija

Mala gustina, visoka specifična krutost, visok kapacitet absorpcije različitih vidova energije, velika površina po jedinici zapremine

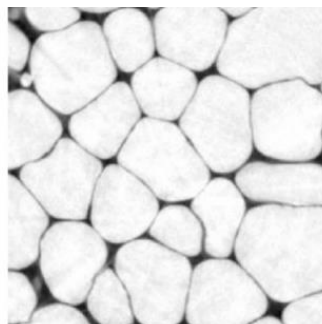
Struktura metalnih pena

Suva pena

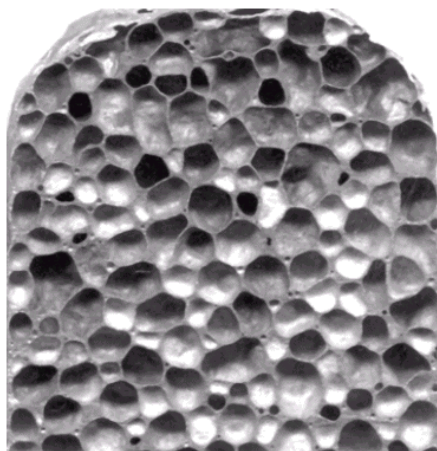
8 mm

Vlažna pena

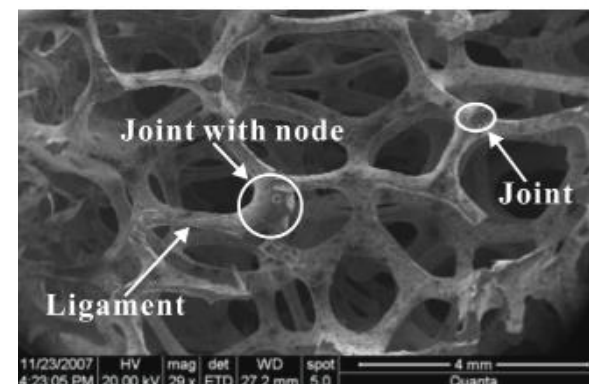

15 mm

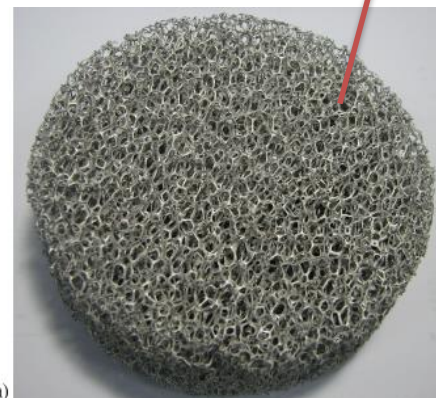
Zatvorene pore

Kombinovane pore

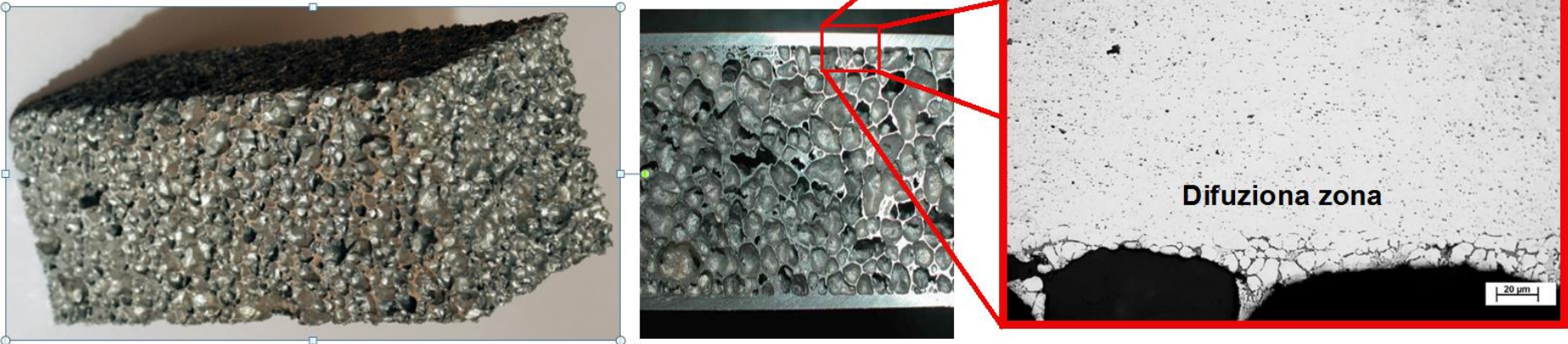
Otvorene pore

(a) (l)
Čvrste ćelijske strukture

Odливci sa penastom strukturom

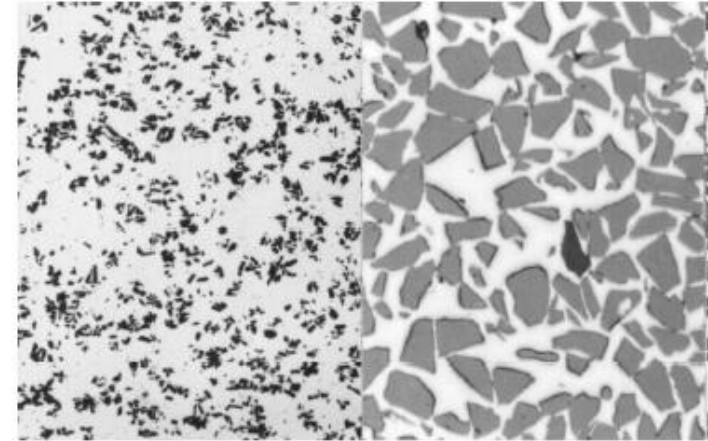
- Odливci od penastog liva mogu biti sa penastom morfologijom površine ili sa korom

- Kora obezbeđuje odgovarajuću krutost i čvrstoću elementa i sprečava se uticaj spoljašnje atmosfere na otvorenu strukturu ćelija

Materijal metalnih pena

- Čestično ojačane legure metala u odnosu na osnovne legure imaju:
    - + veću krutost
    - + višji napon tečenja
    - + veću tvrdoću
    - + visoka specifična čvrstoća/E
  - smanjenu duktilnost
- Čestice SiC, Al₂O₃, B₄C

a)

b)

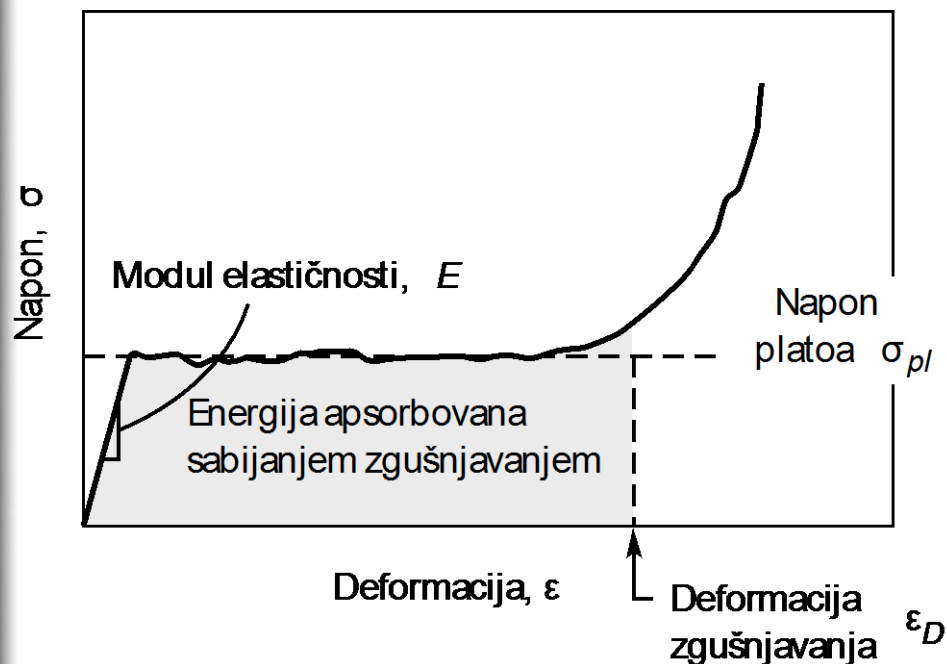
c)

0,1 mm

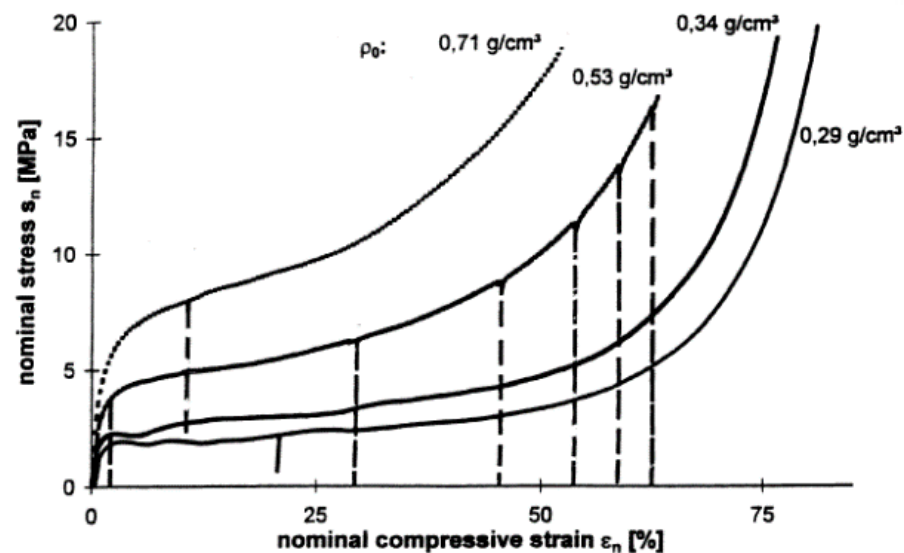
Osobine metalnih pena

$$\rho_{rel} = \frac{\rho_{pene}}{\rho_{materijala\ pene}}$$

Pritisna čvrstoća

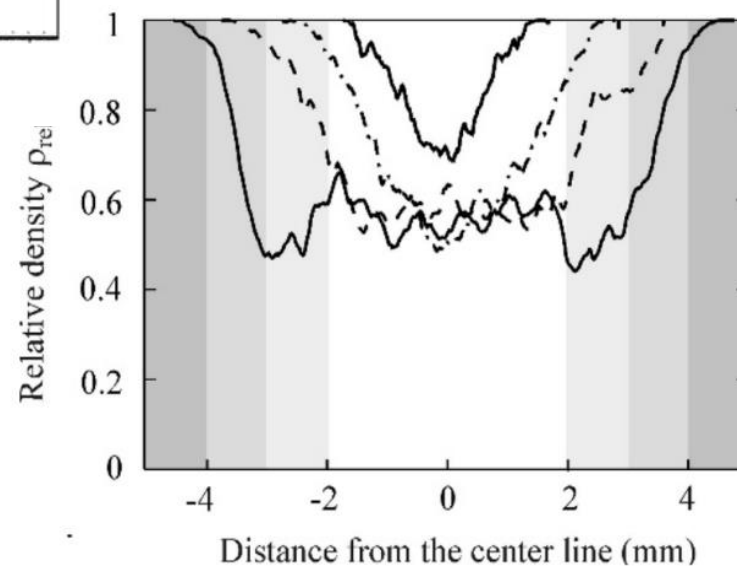
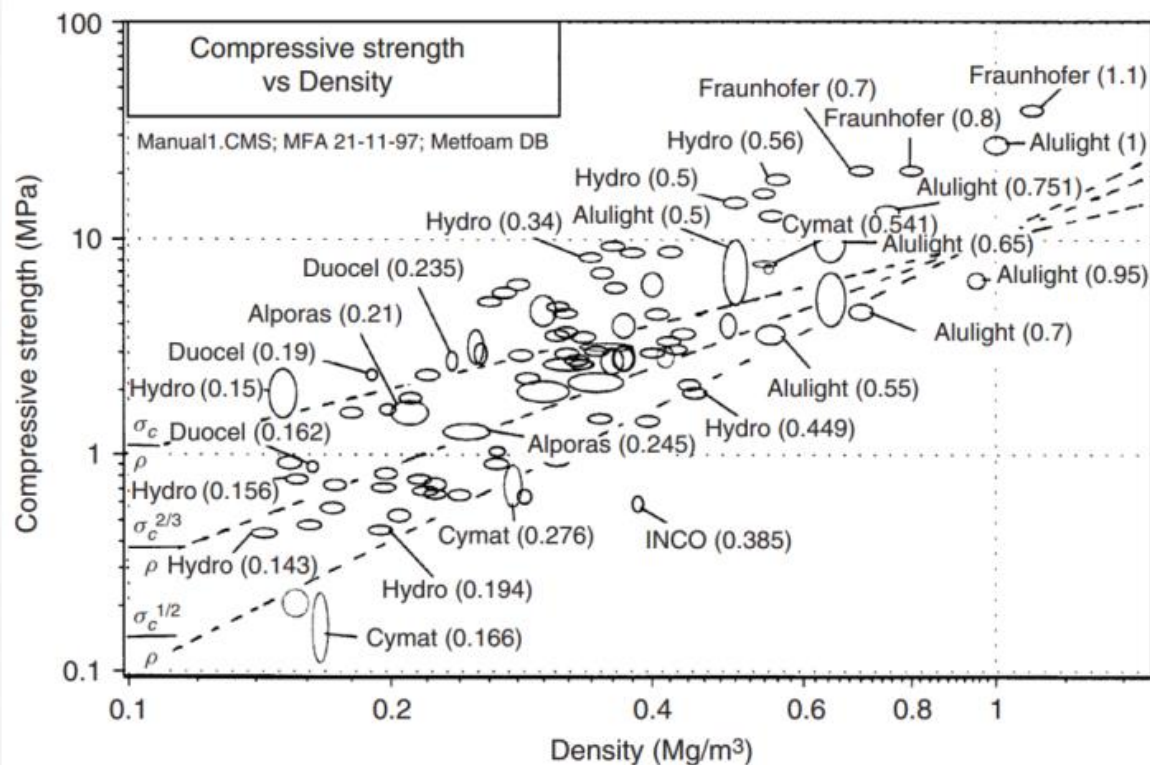

Pritisna čvrstoća

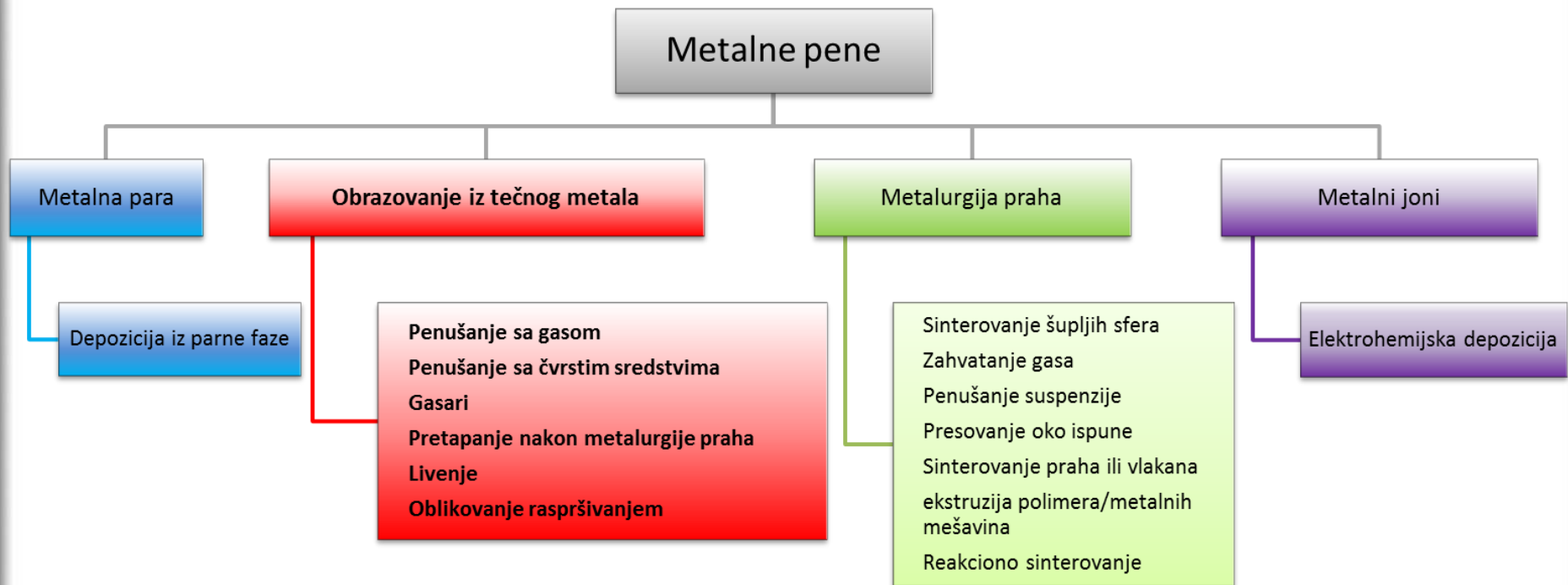

Osobine metalnih pena

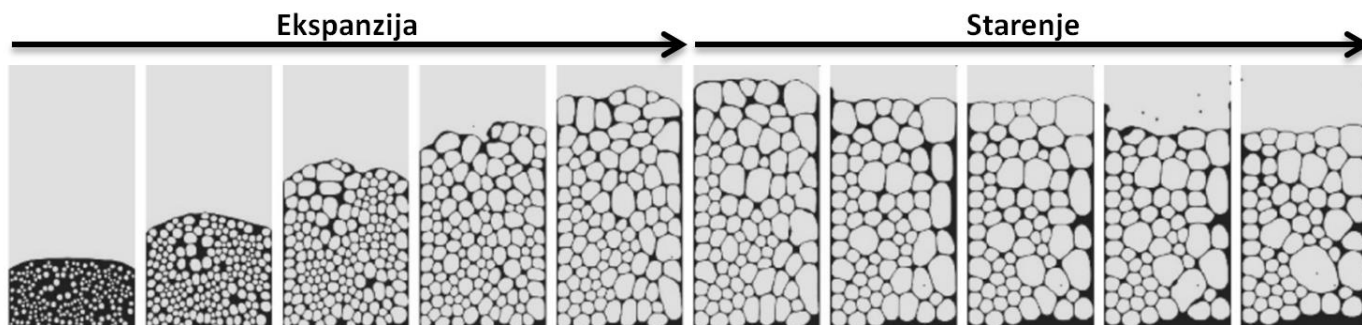

Tehnologije izrade delova od metalnih pena

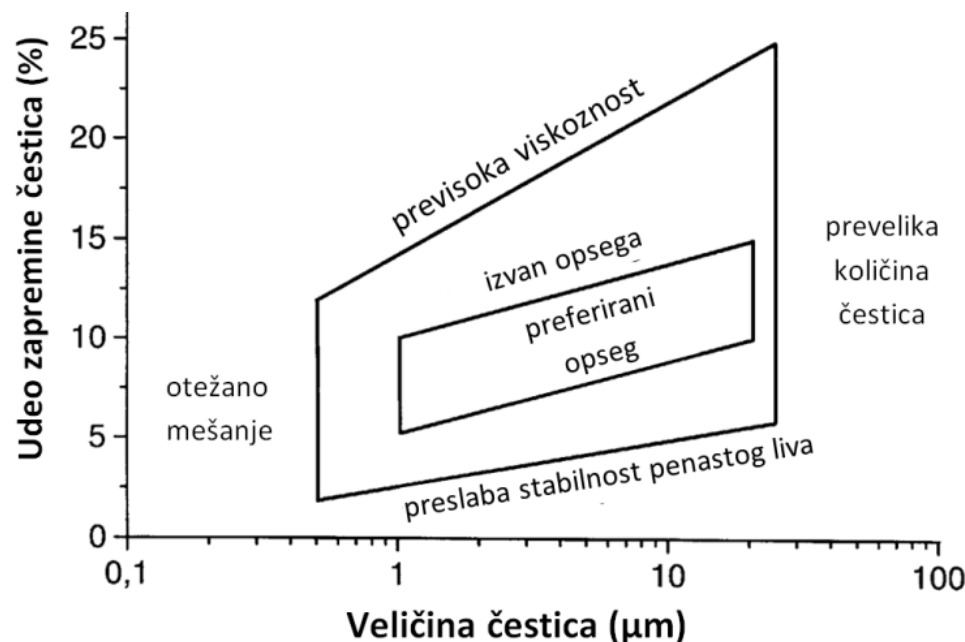

Osnovi tehnologije izrade metalne pene

- Sredstva za penušanje (gasovita/čvrsta)
- Sredstva za stabilizaciju penaste strukture

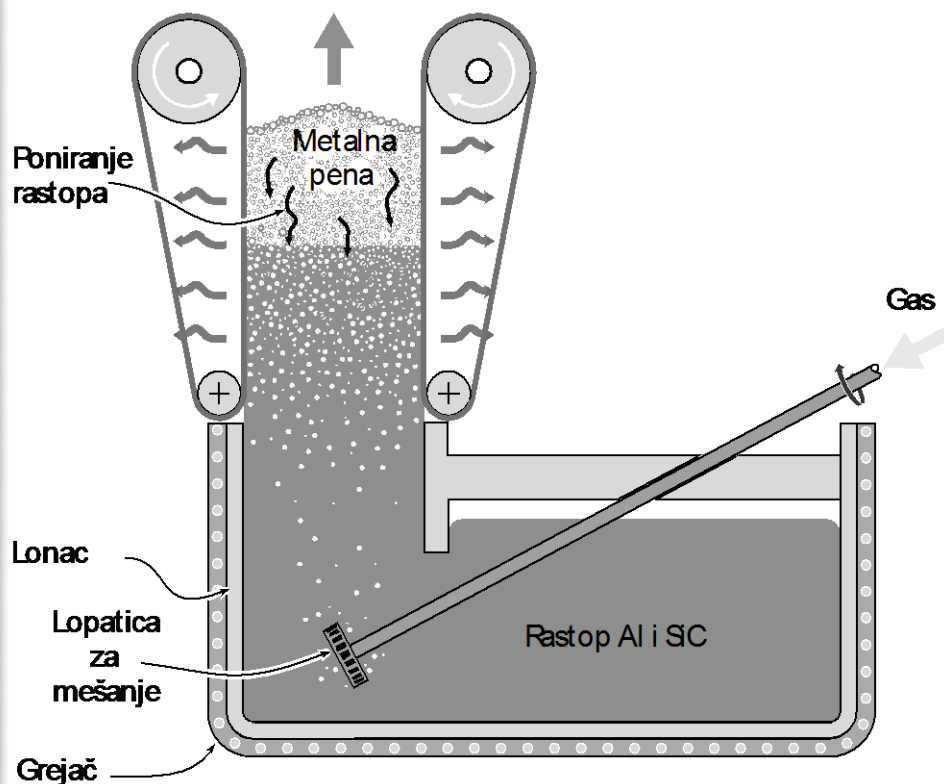

Može i bez sredstava za stabilizaciju ako se pretapa povrat iz proizvodnje

Metal-gasni postupak livenja penastog liva

1. Priprema rastopa sa česticama
2. Penušanje
3. Izrada odlivaka

Gasovi za penušanje: inertni gasovi, vodonik, kiseonik, vazduh

Sistema za uduvavanje gasa:

lopatice, vibrirajuće dizne

Čestično ojačane legure sa:

SiC, Al_2O_3 , CaO ili CaAl_2O_4

Odlivci sa korom ili bez

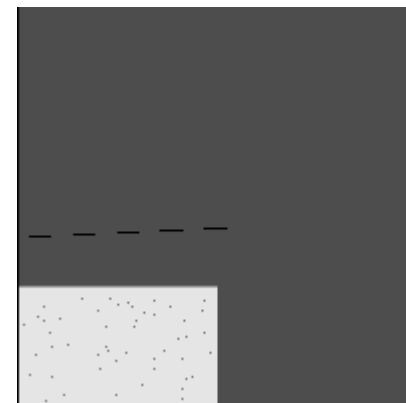
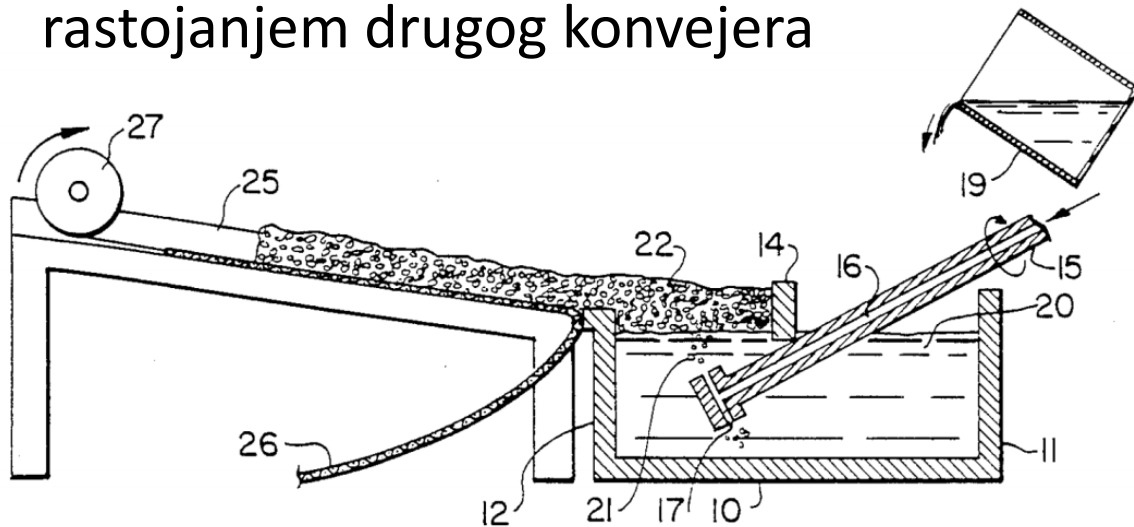
Pore od 3 do 20mm

ρ_{rel} od 0,03 do 0,1

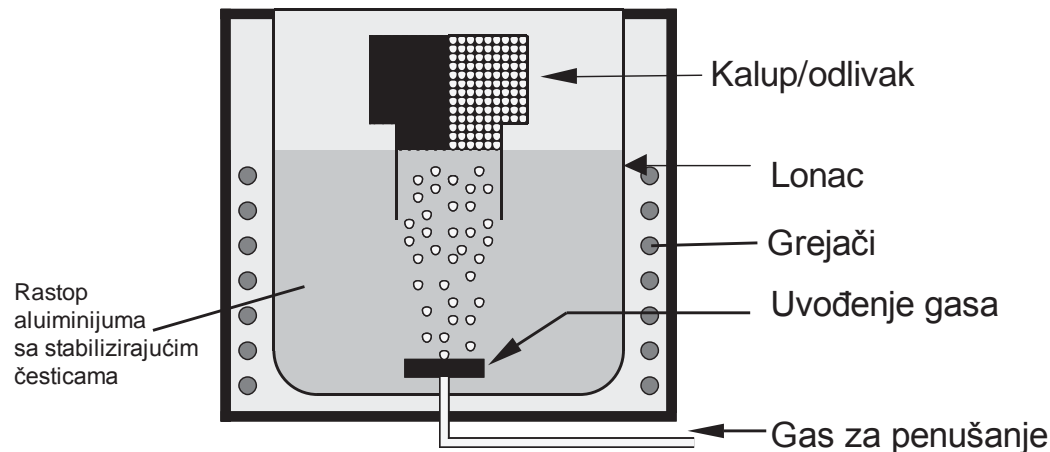

Metal-gasni postupak livenja penastog liva

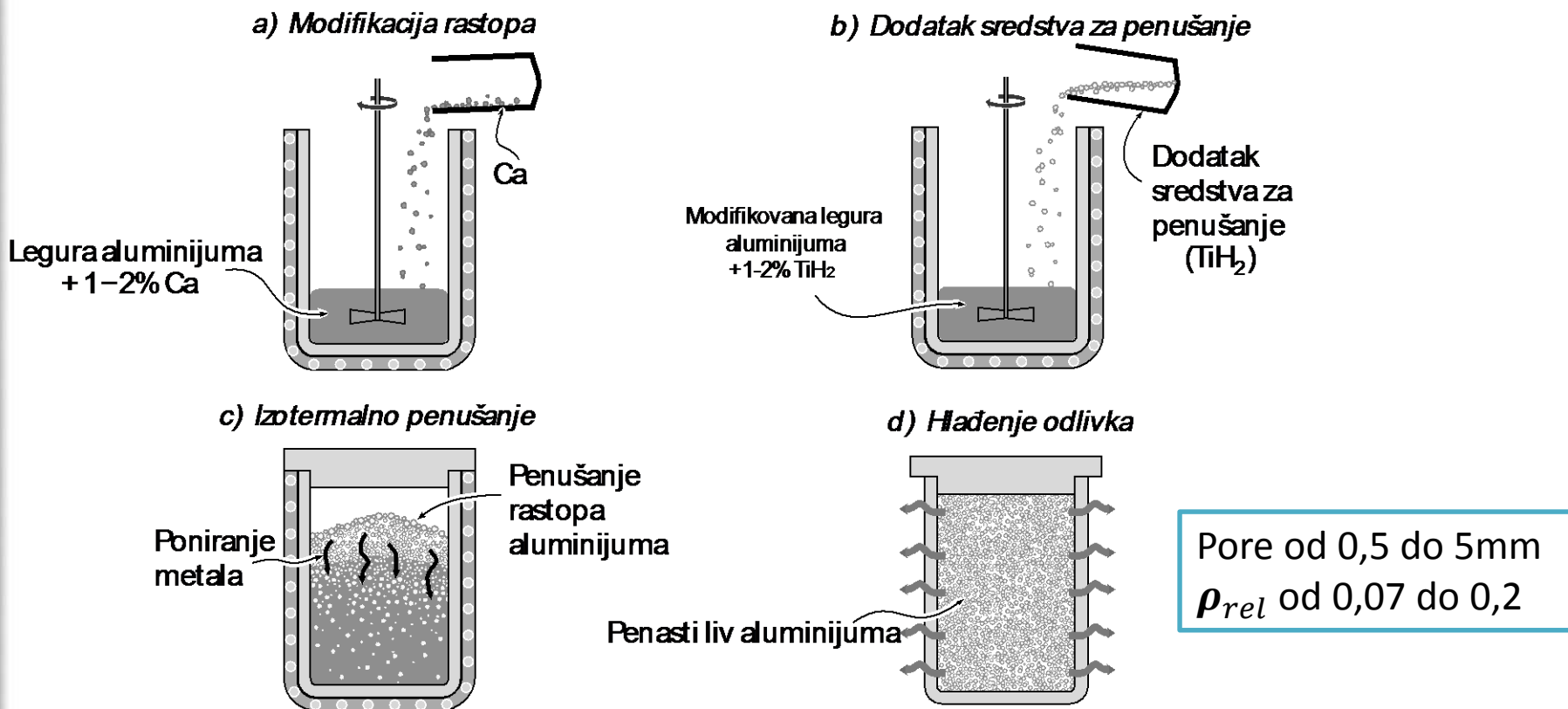
- Debljina odlivka: brzina kretanja konvejera, hlađenje, rastojanjem drugog konvejera

- Izrada odlivaka kompleksne geometrije

Tehnologija livenja penastog liva sa oslobađanjem gasa iz čestica

Parametri procesa: pritisak iznad liva, temperatura liva i vreme držanja, vrsta sredstva za penušanje, mešanje rastopa i sredstva

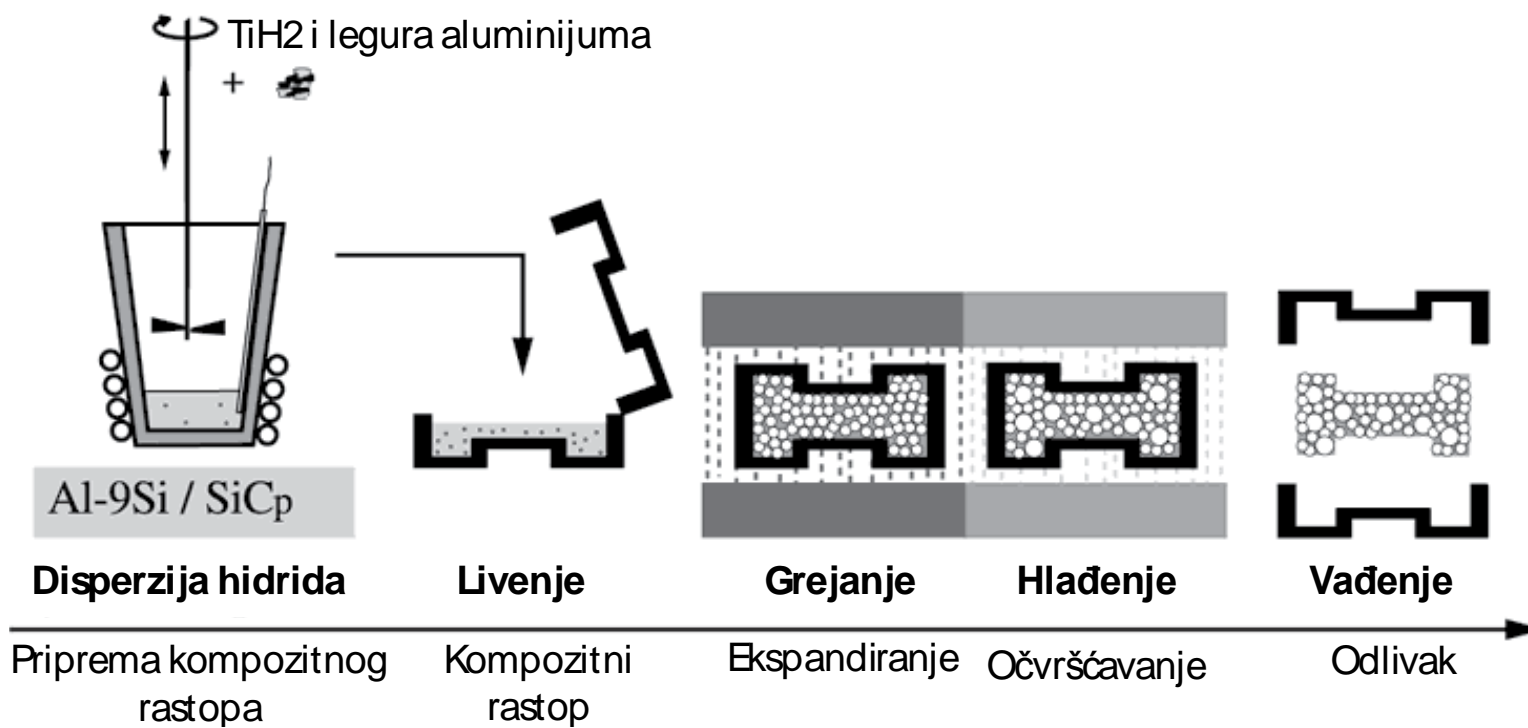
Takt rada sprečavanje prevremenog penušanja

Tehnologija livenja penastog liva sa oslobađanjem gasa iz čestica

- Dve varijante procesa
  - ekspandiranje iz pripremljenog liva
  - ekspandiranje vrši iz pripremk
- TO sredstva za penušanje za usporavanje penušanja

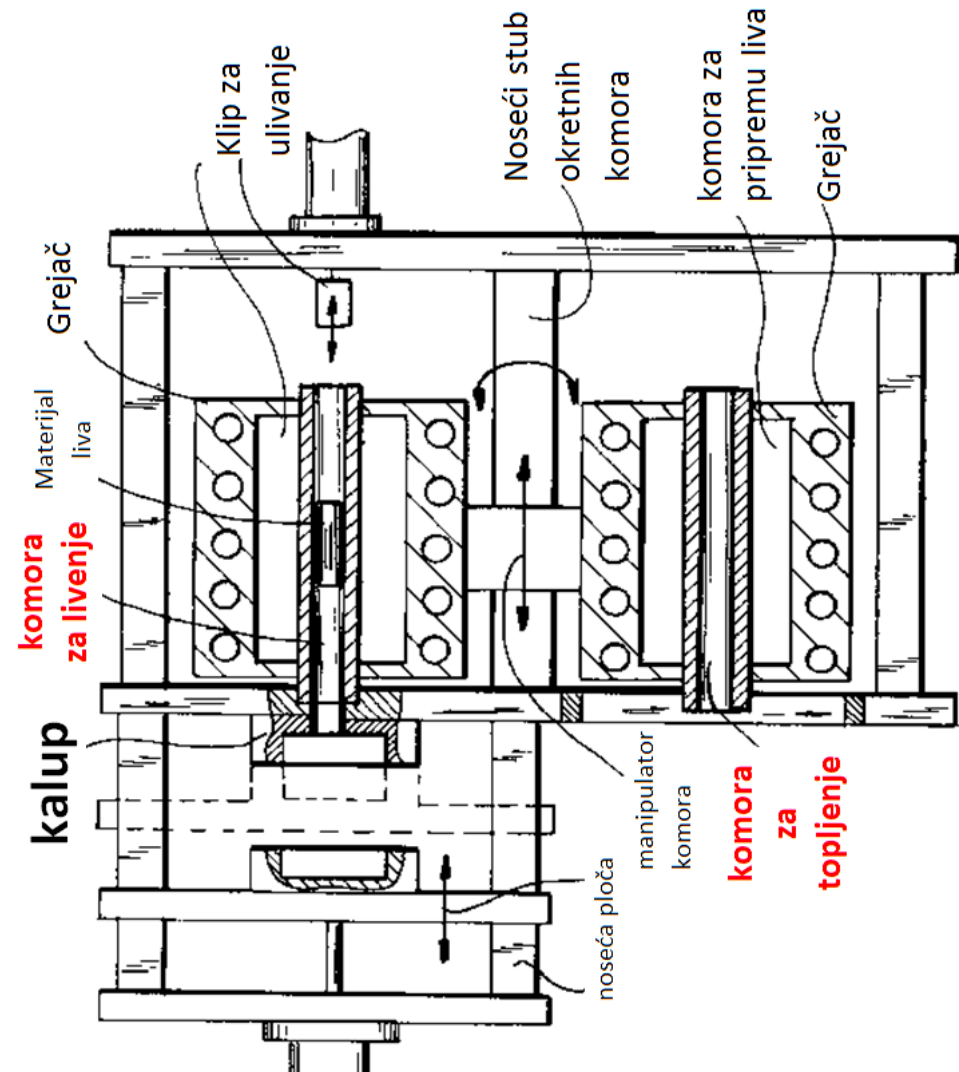

Tehnologija livenja penastog liva sa oslobađanjem gasa iz čestica

Mašina za pripremu liva i livenje u obliku karusela

Faze procesa:

- Priprema materijala za topljenje
- Topljenje i penušanje
- Livenje
- Vađenje odlivka

Tehnologija livenja penastog liva sa oslobađanjem gasa iz čestica

Odливci dobijeni livenjem u peščane kalupe

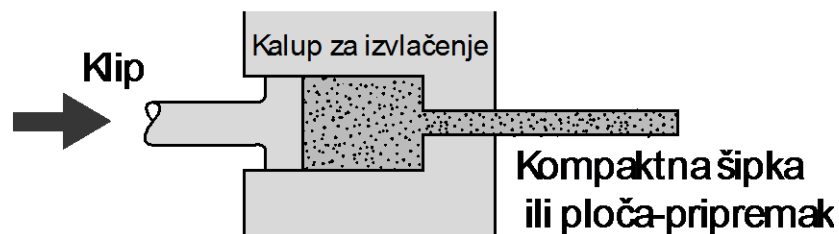

Tehnologija livenja penastog liva u poluočvrslom stanju sa oslobađanjem gasa iz čestica

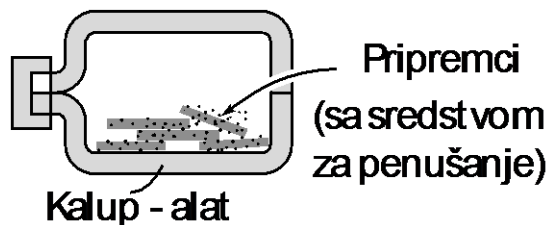
a) Izbor i mešanje čestica

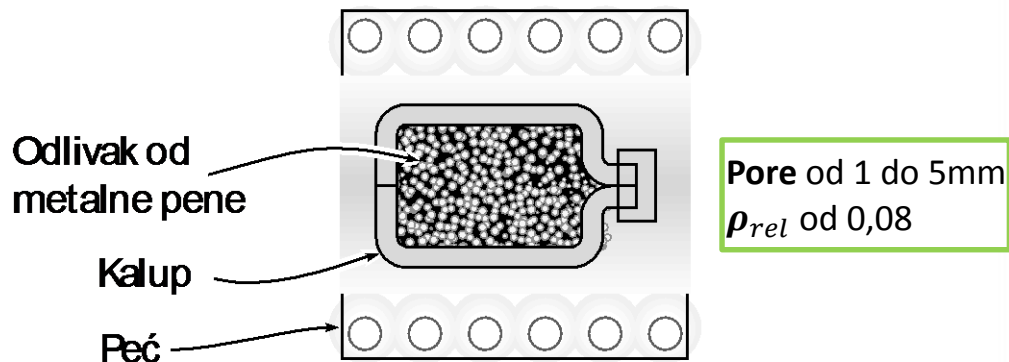
b) Sedinjavanje i izvlačenje

c) Priprema kalupa

d) Penušanje-ekspandiranje

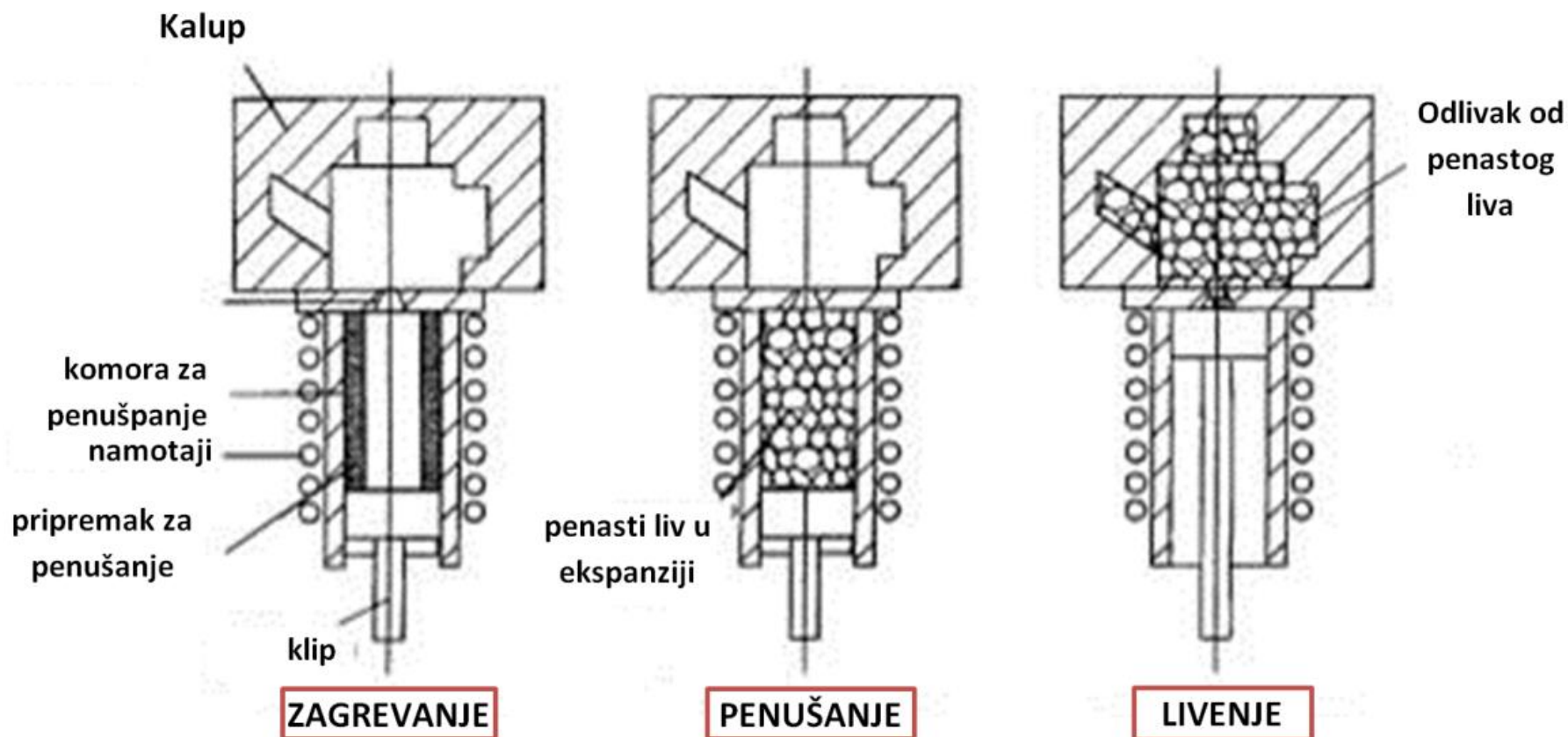

Tehnologija livenja penastog liva u poluočvrstom stanju sa oslobađanjem gasa iz čestica

- Proces penušanja može da se izdvoji iz kalupne šupljine
- Popunjavanje kalupa složene geometrije

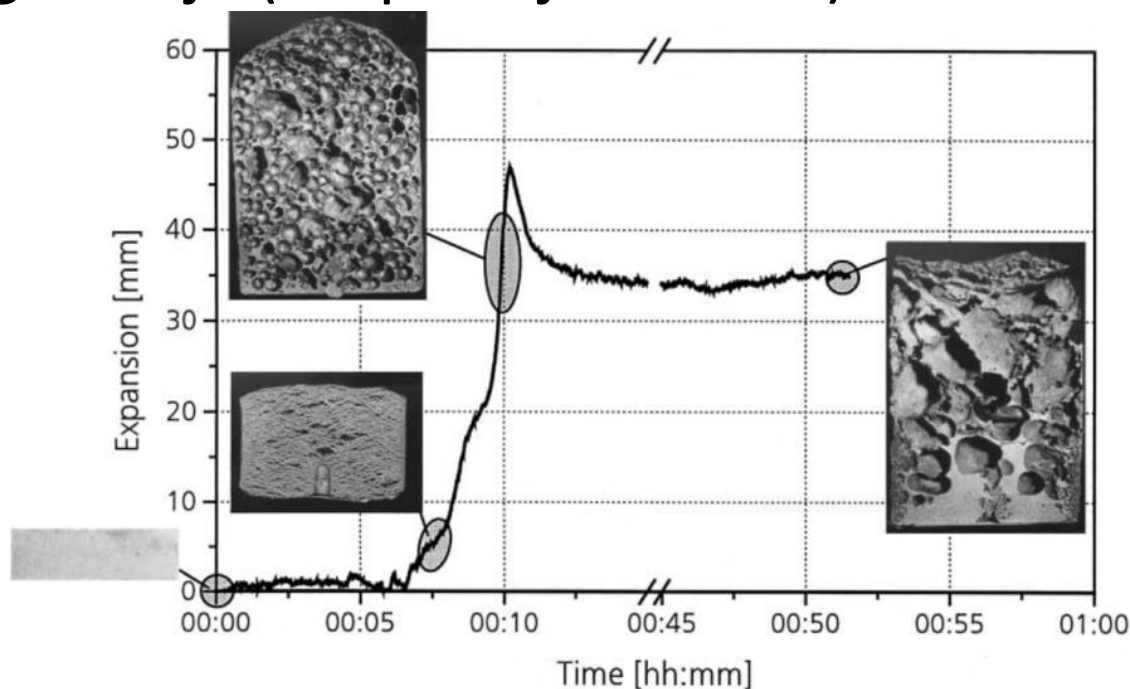
Tehnologija livenja penastog liva u poluočvrslom stanju sa oslobađanjem gasa iz čestica

- oblikom pripremaka može se prići obliku odlivka

Parametri procesa:

- vreme penušanja i temperatura zagrevanja
- optimalna struktura materijala postiže pre dostizanja najvećeg širenja (ekspanzije odlivka)

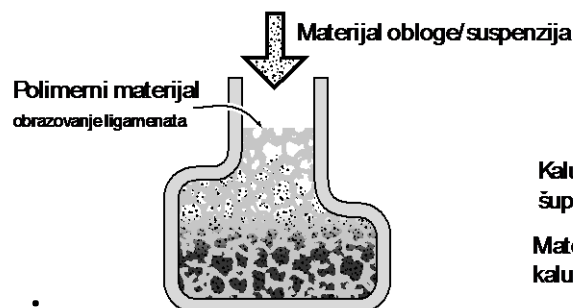

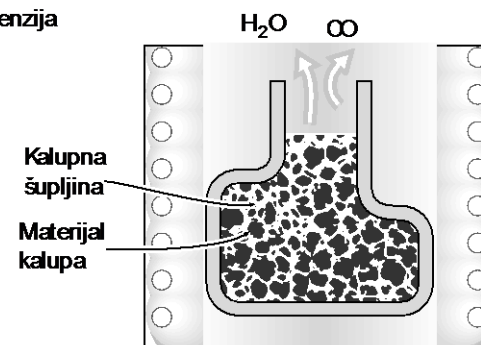
Precizno livenje penastog liva

- Izbor pene
- Modeli se izrađuju brizganjem polimerne pene
- Oblaganje suspenzijom
- Nanošenje peska kao ispune kalupa

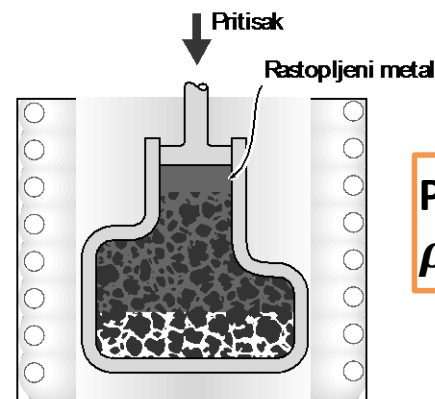
a) Oblaganje modelnog materijala

b) Uklanjanje modelnog materijala (polimera)

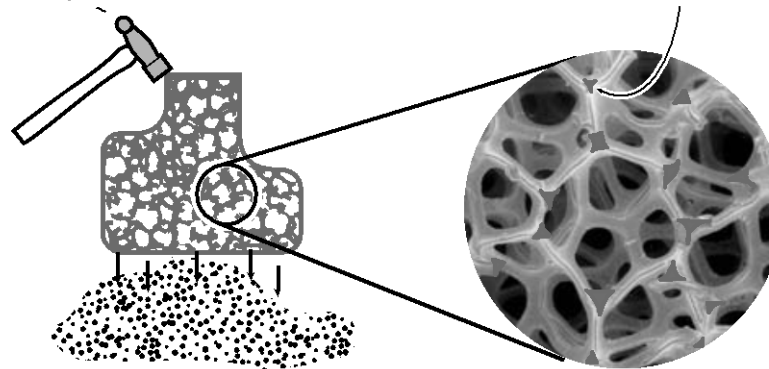

c) Livenje

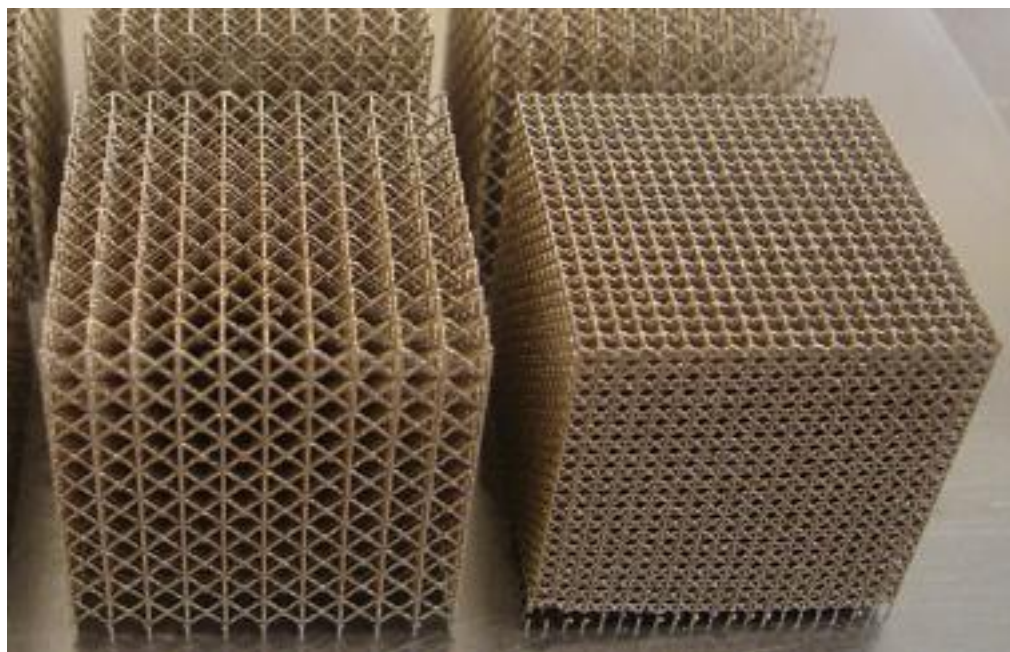
Pore od 1 do 5mm
 ρ_{rel} od 0,05

d) Istresanje kalupa

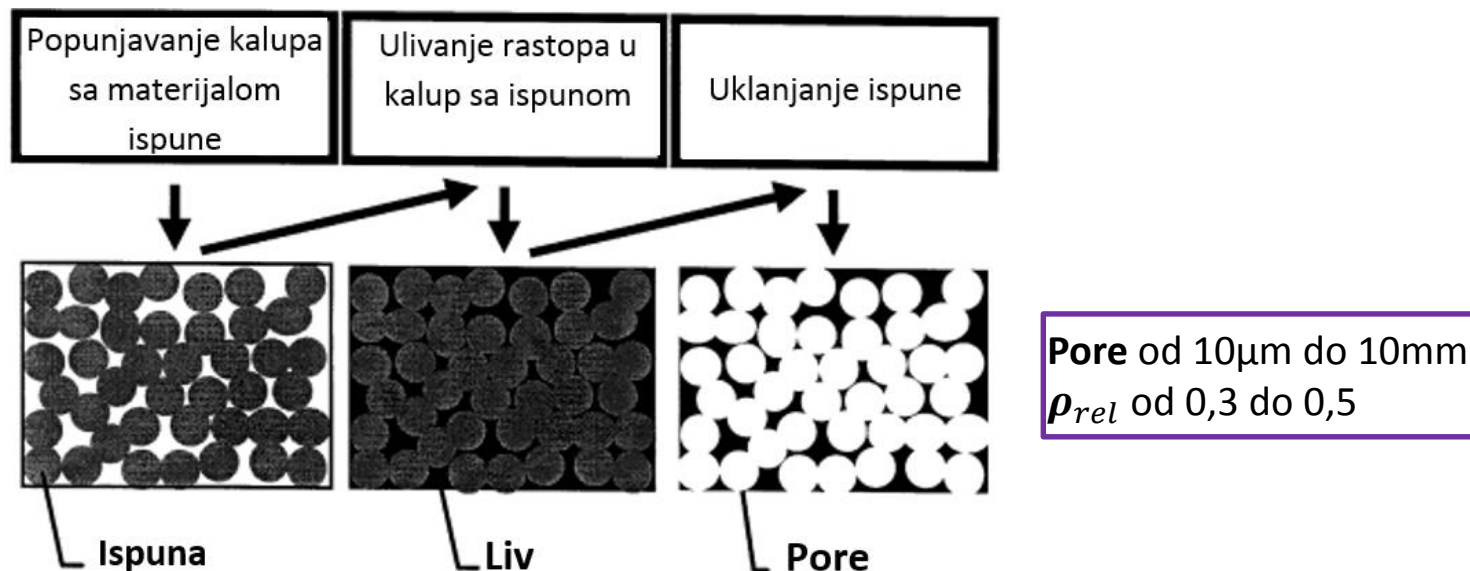
Precizno livenje penastog liva

- Dobro predgrevanje kalupa pre livenja
- Primena pritiska pri ulivanju i vakuma u kalupu
- Metalne pene otvorene strukture sa visokom sređenošću

Tehnologija izrade metalne pene livenjem u kalupe sa ispunom

Važni parametri:

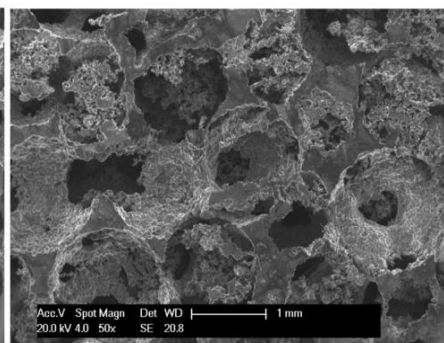
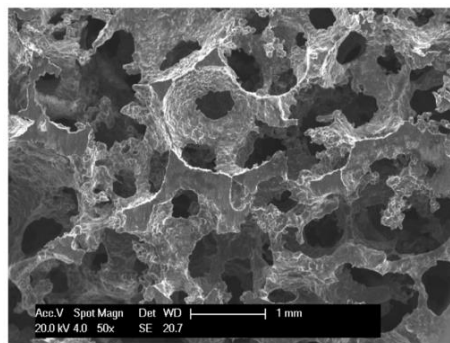
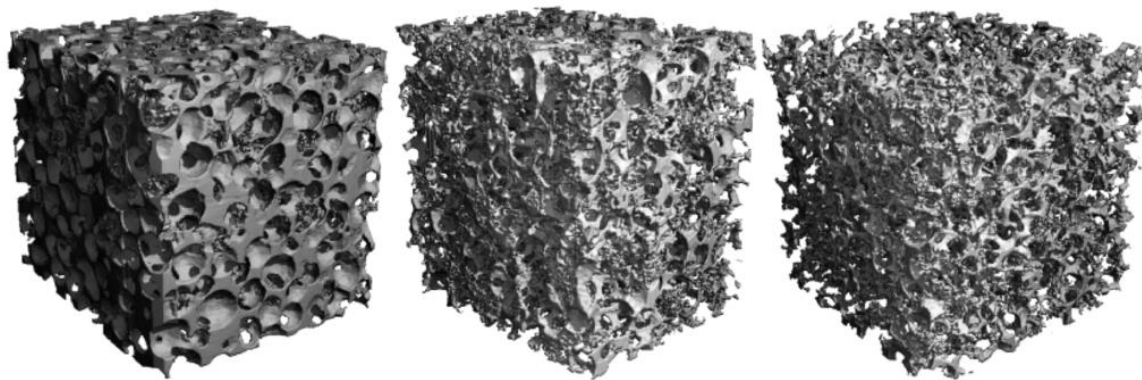
- Primena vibracija nakon popunjavanja kalupa ispunom
- Primena pritska na liv prilikom popunjavanja
- Izborom materijala i oblika ispune zavisi i vrsta metalne pene
- Temperatura topljenja materijala ispune
- toplotna provodljivost materijala ispune
- Kvašljivost materijala ispune sa materijalom liva

Tehnologija izrade metalne pene livenjem u kalupe sa ispunom

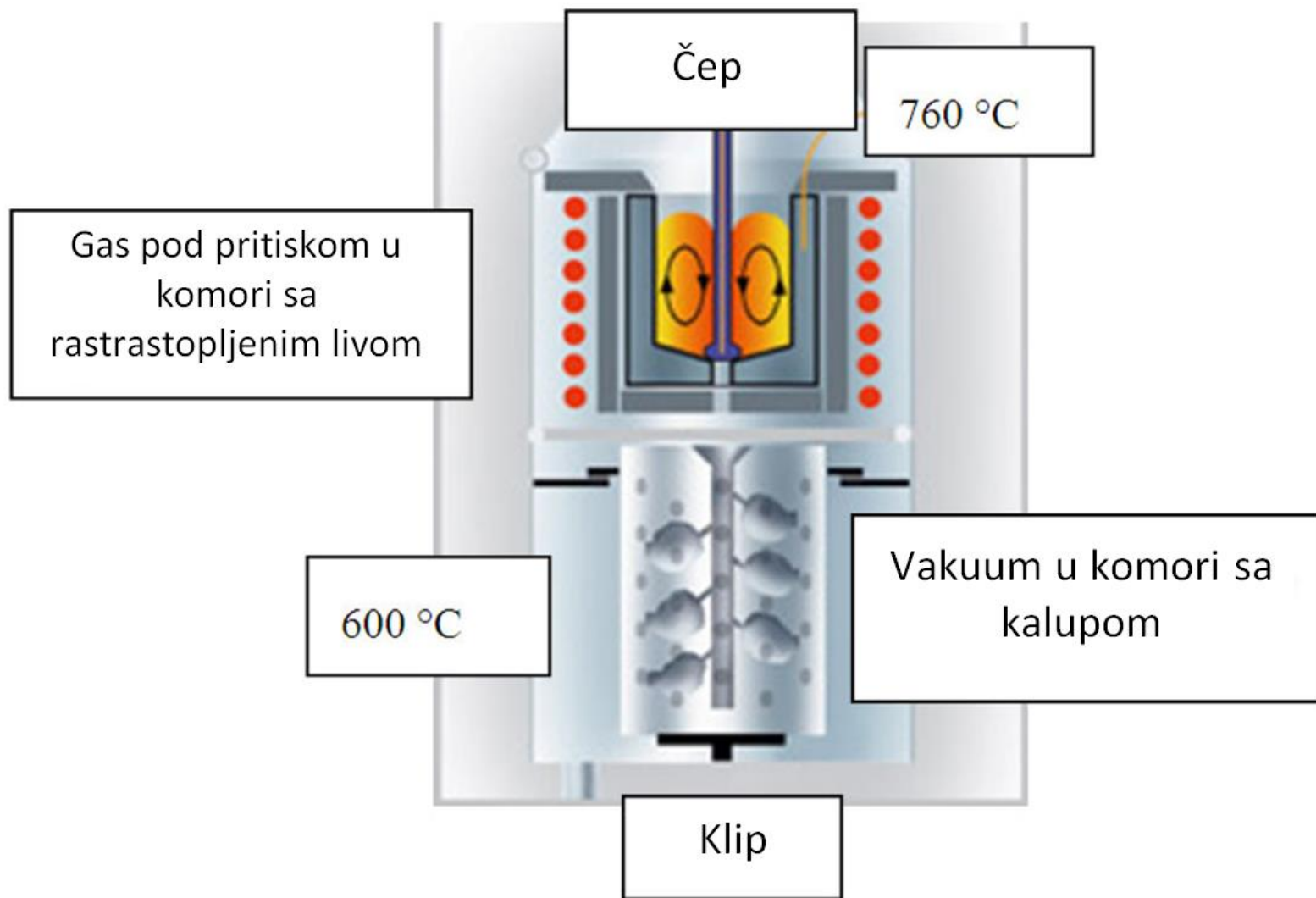
NaCl

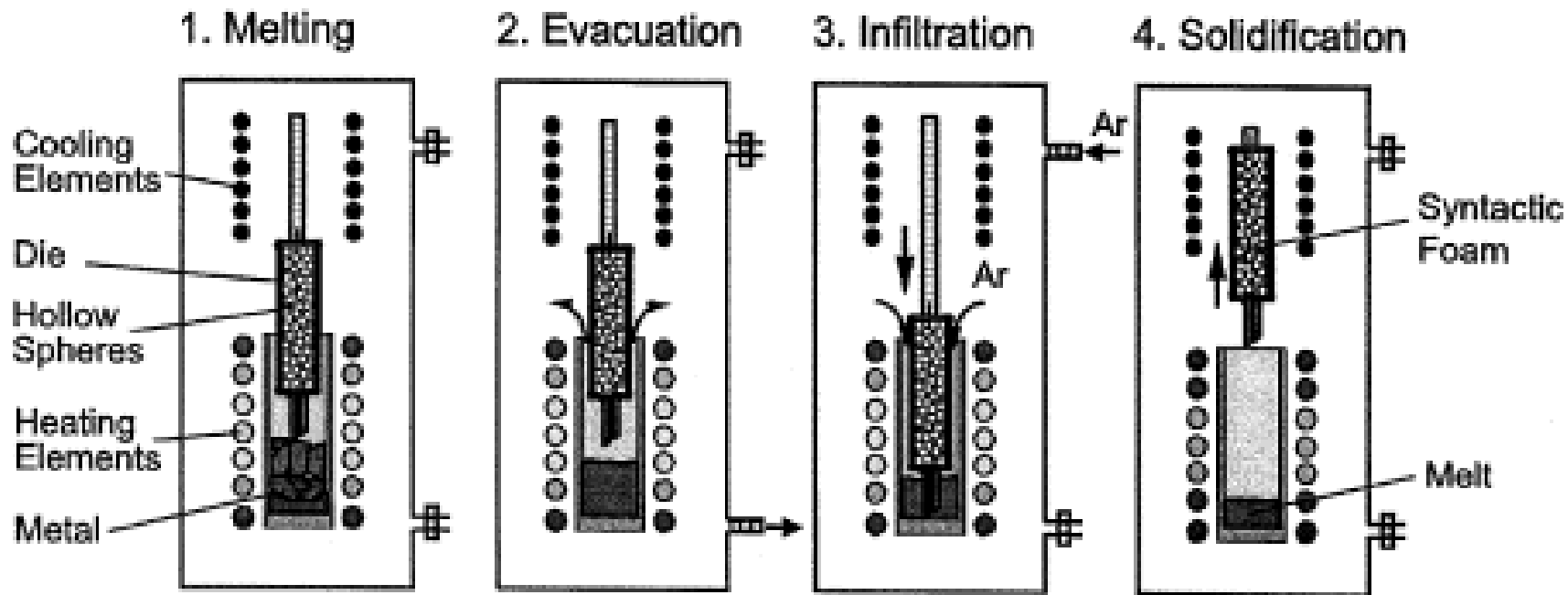

Tehnologija izrade metalne pene livenjem u kalupe sa ispunom

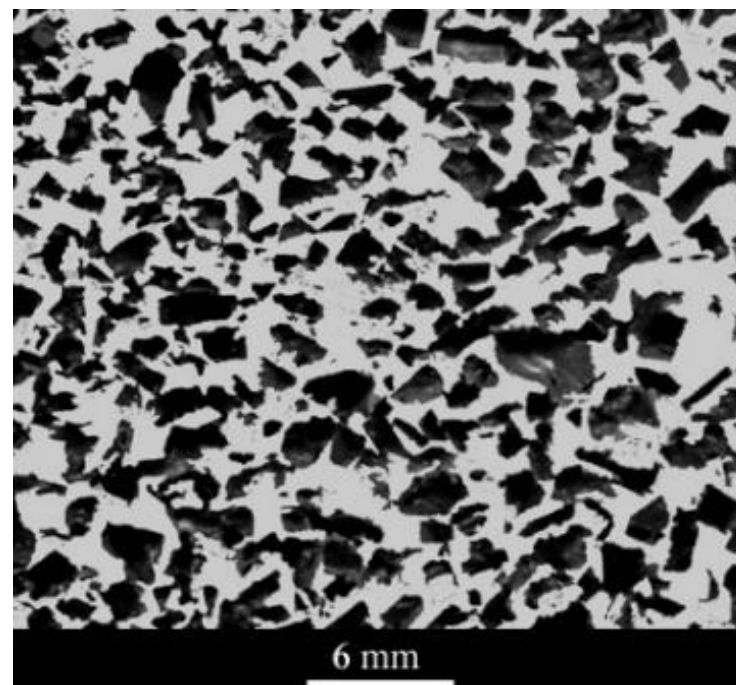

Tehnologija izrade metalne pene livenjem u kalupe sa ispunom – sintaksne pene

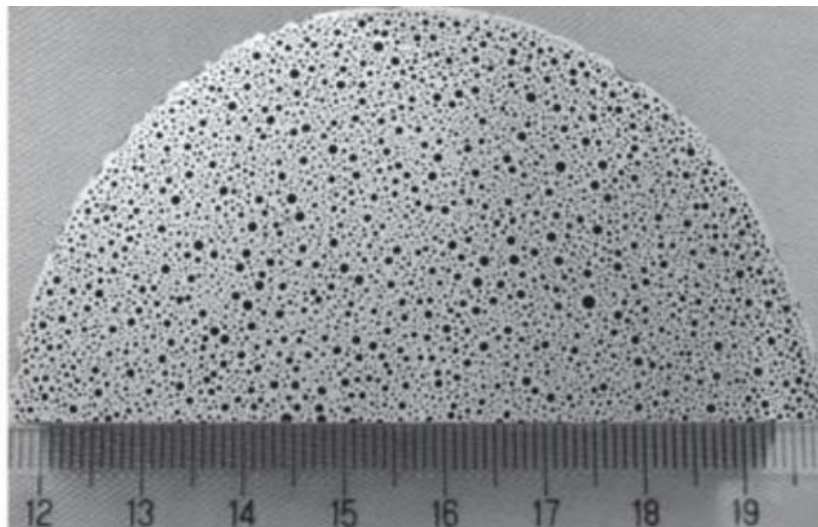
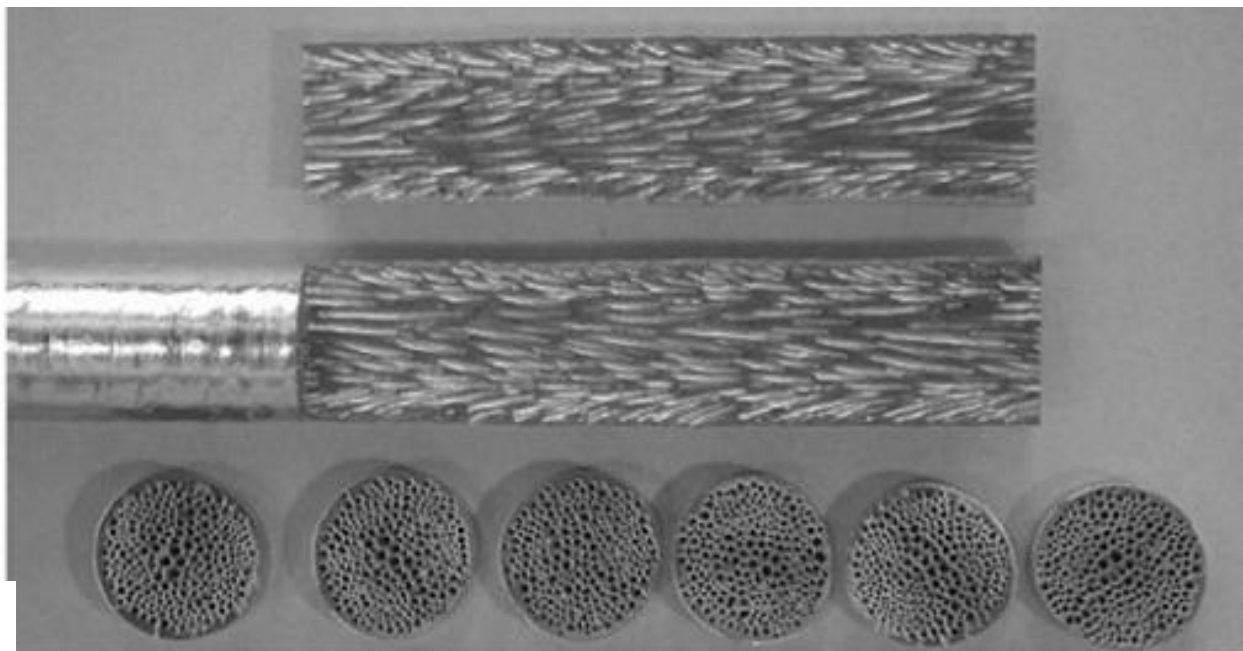

Tehnologija izrade metalne pene livenjem u kalupe sa ispunom

Čvrsto-gasnim eutektičkim očvršćaváním „Gasari“

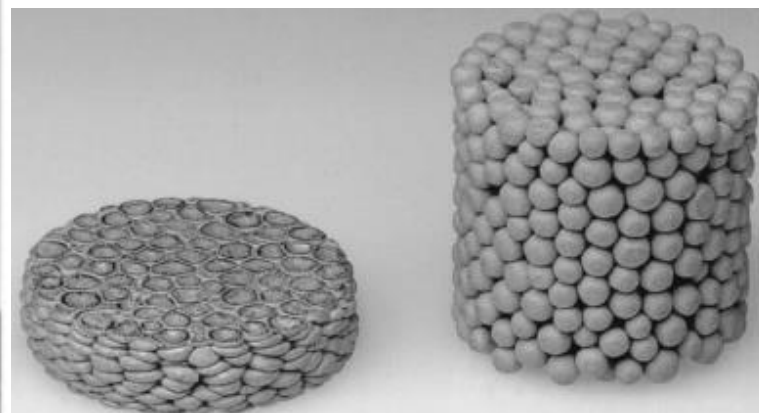
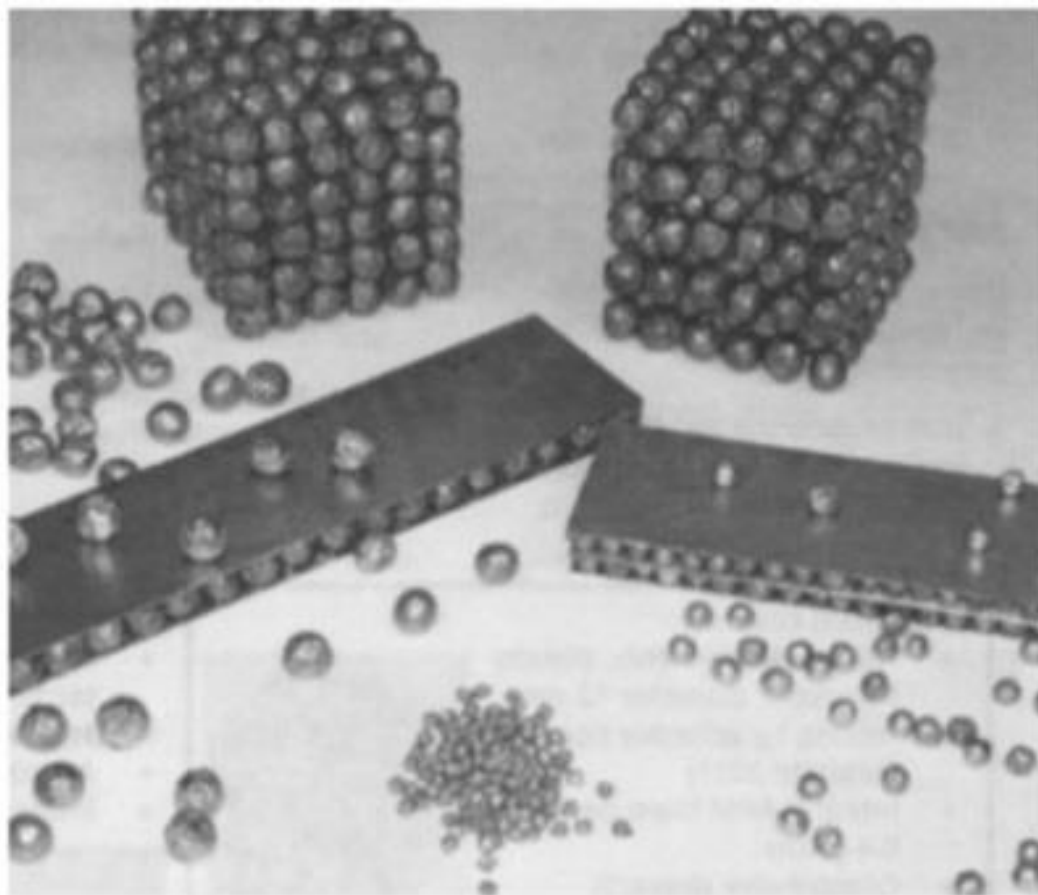

Livenje struktura u obliku šupljih sfera

- izrada metalnih sfera
- sjedinjavanje u kompaktnu celinu mašinskog elementa ili dela

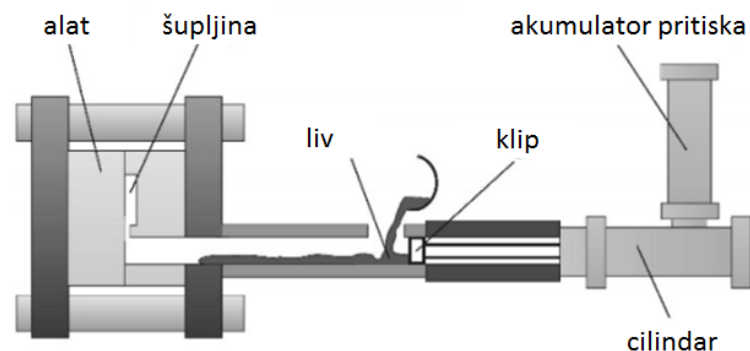

Livenje pod pritiskom i „tikso“ livenje

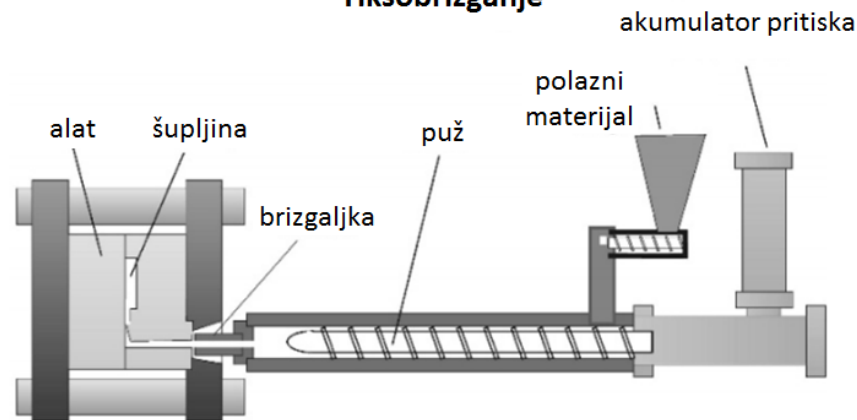
- Velika turbulencija povoljna
- Brzo hlađenje zidova odlivka
- Raspršivanje sredstva za penušanje (SZP)
- **Vreme kontakta sredstva za penušanje i livene legure**
- **Lokacija unošenja SZP ulivnom sistemu**

Livenje pod niskim pritiskom

Livenje pod visokim pritiskom

Tiksobrizganje

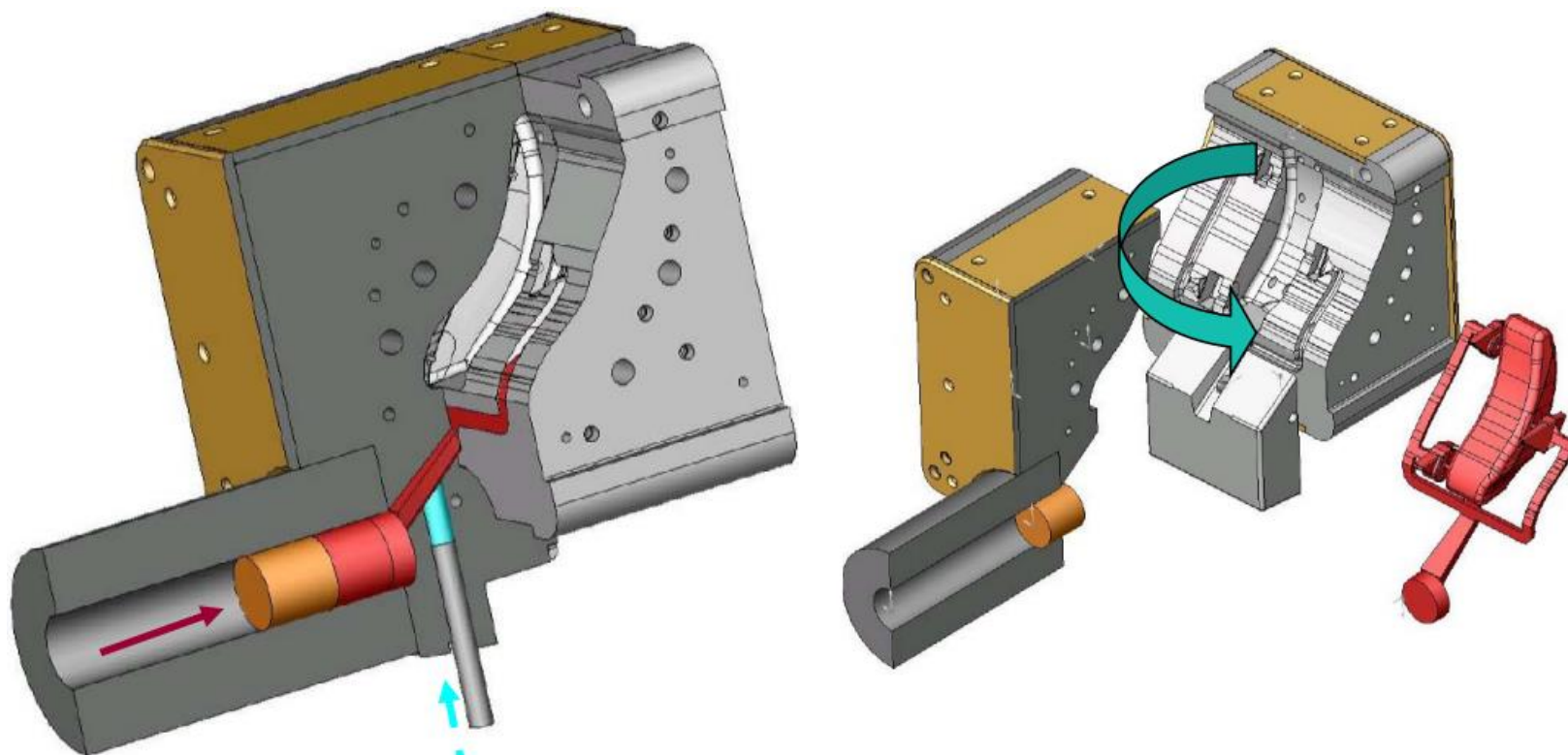

Livenje pod niskim pritiskom penastog liva

Lokacija unošenja sredstva za penušanje

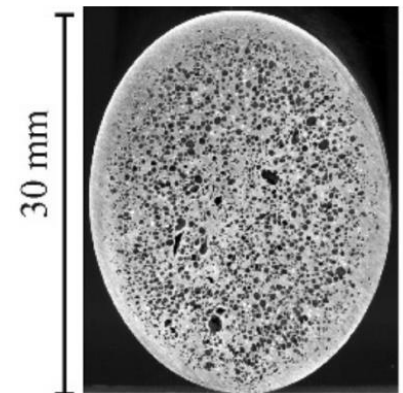
- Popunjavanje alata se ne vrši do kraja (ostavlja se za ekspanziju)
- Pritisak je od 5 do 50bara
- Klip cilindra i mehanizam unošenja SZP moraju biti usklađeni
- **Mogu se koristiti konvencionalne mašine** za livenje pod pritiskom

Livenje pod niskim pritiskom penastog liva

- Zatvorene pore i kora odlivka
- Kompleksna geometrija
- Proces livenja sa jednom operacijom
- Moguć je velik stepen automatizacije
- Materijali legure mogu biti i povrat i čiste legure

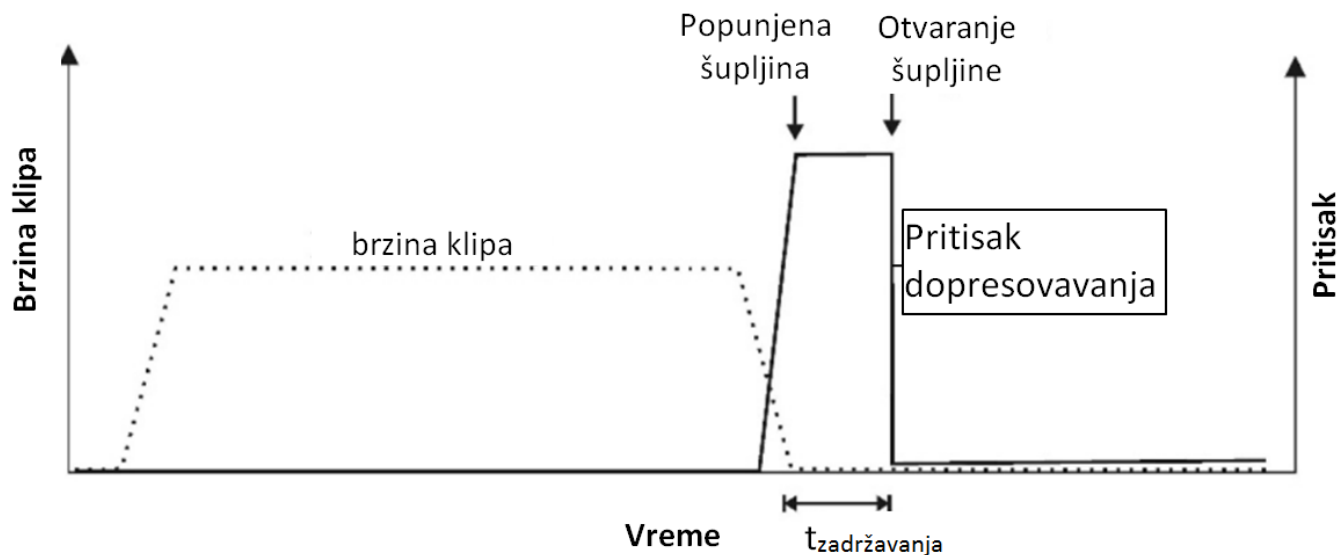
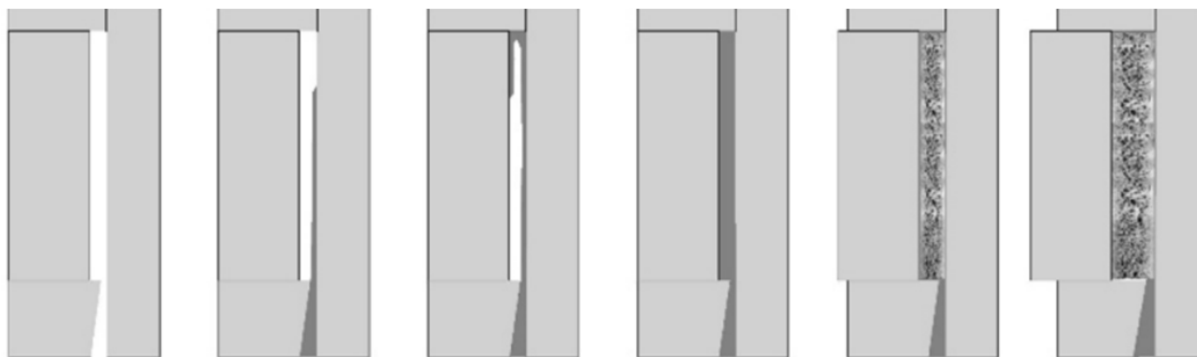

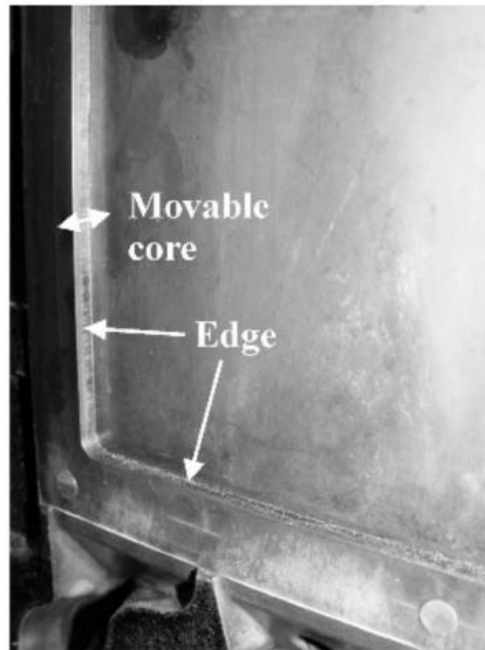
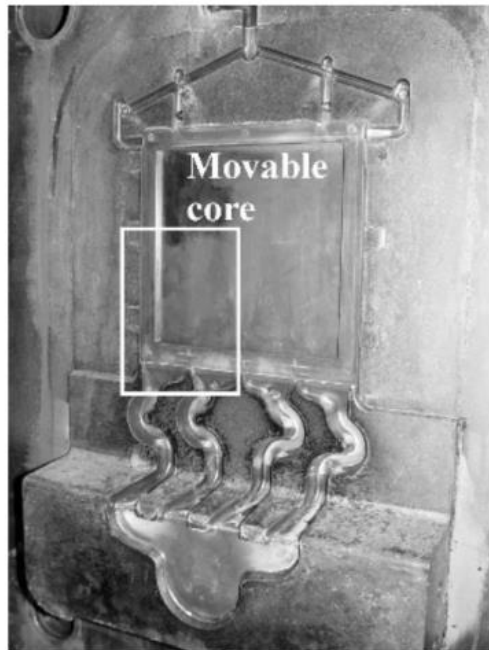
Livenje pod viskoim pritiskom penastog liva

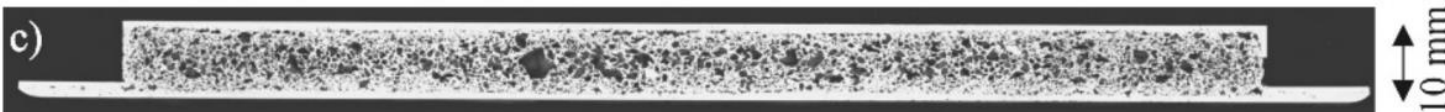
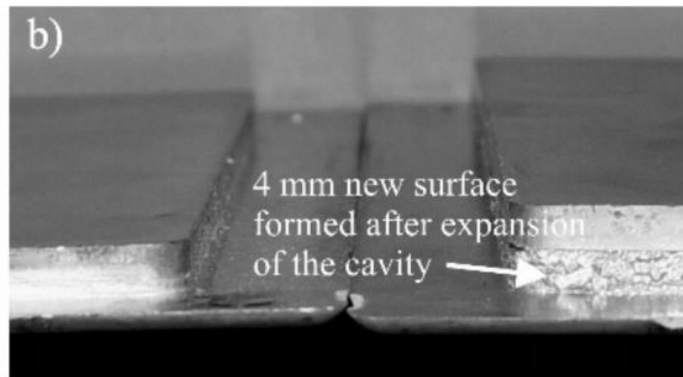
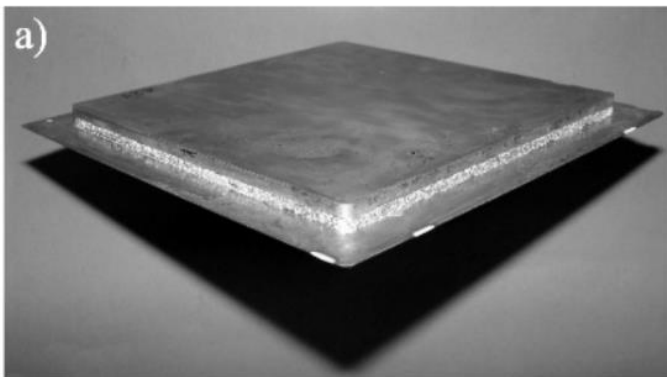
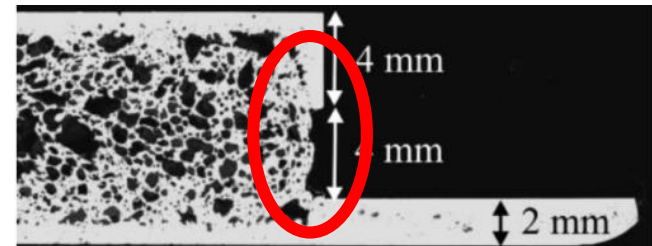
- Dimenzije šupljine su manje od krajnjeg odlivka
- Faza dopresovavanja (100bara) kada se otvara alat

Livenje pod viskoim pritiskom penastog liva

Deo odlivka bez kore

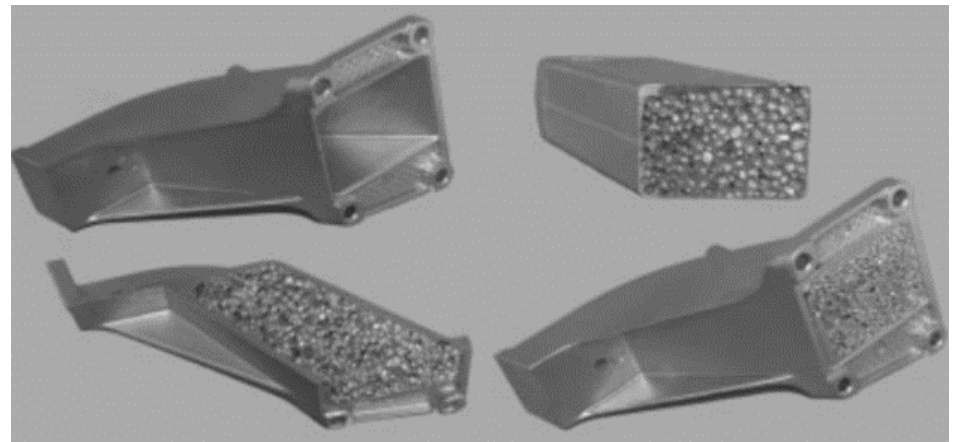

Proces livenja pod visokim pritiskom

- + formiranje odlivaka manje gustine
- + mogućnost proizvodnje odlivka sa **tankim zidovima** koji se formiraju **na znatnim udaljenostima** od US
- + varijacija debljine kore odlivka
- + lokalno penušanje samo neke sekcije odlivka

- Ne postoji kora odlivka na celoj njegovoj površini
- Formiranje odlivaka jednostavnije geometrije
- Specijalna konstrukcija mašine i alata (mogućnost otvaranja)
- Sinhronizacija klipa i otvaranja alata

Livenje pod pritiskom sa unetkom od penastog liva

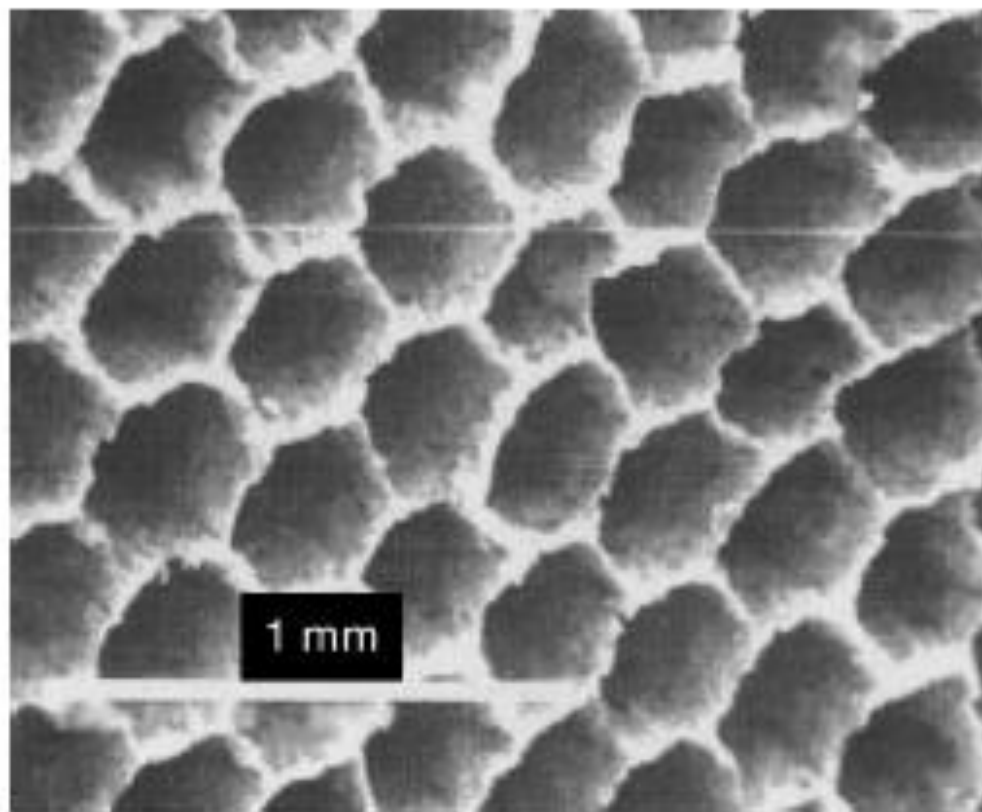
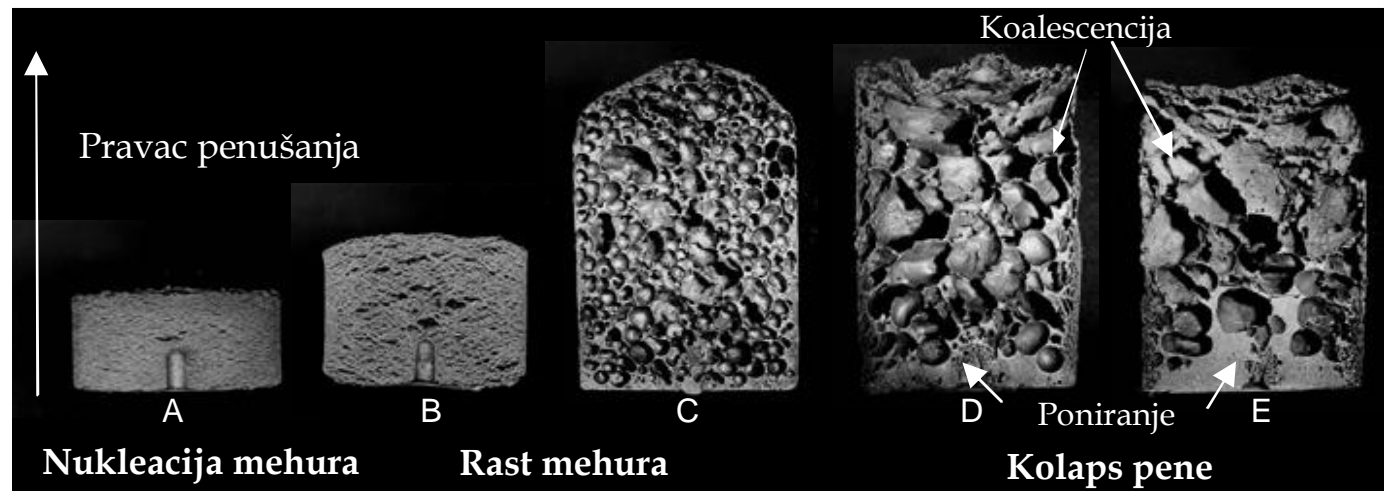
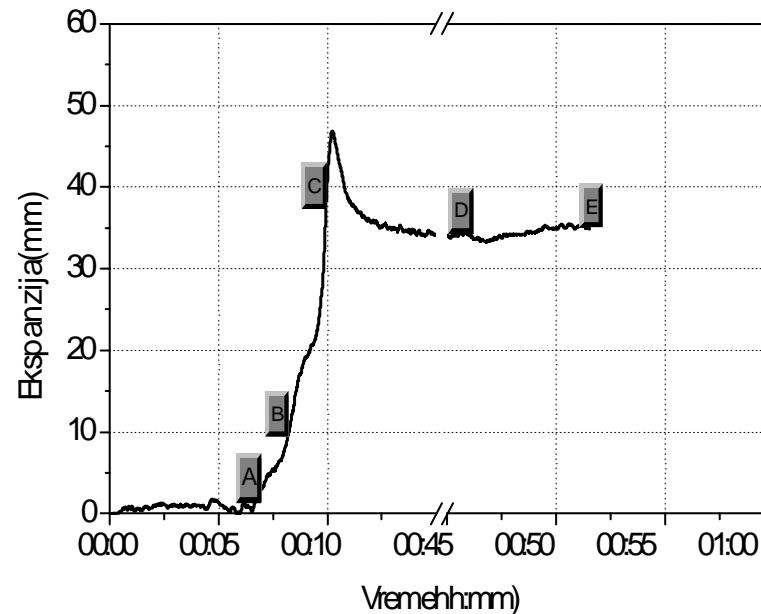

Fig. 33. Porous iron sample with oriented cells of hexagonal cross-section (86% porosity) [230].

Osnovi livačkih grešaka kod penastog liva

- poniranje pene
- koalescencija mehura

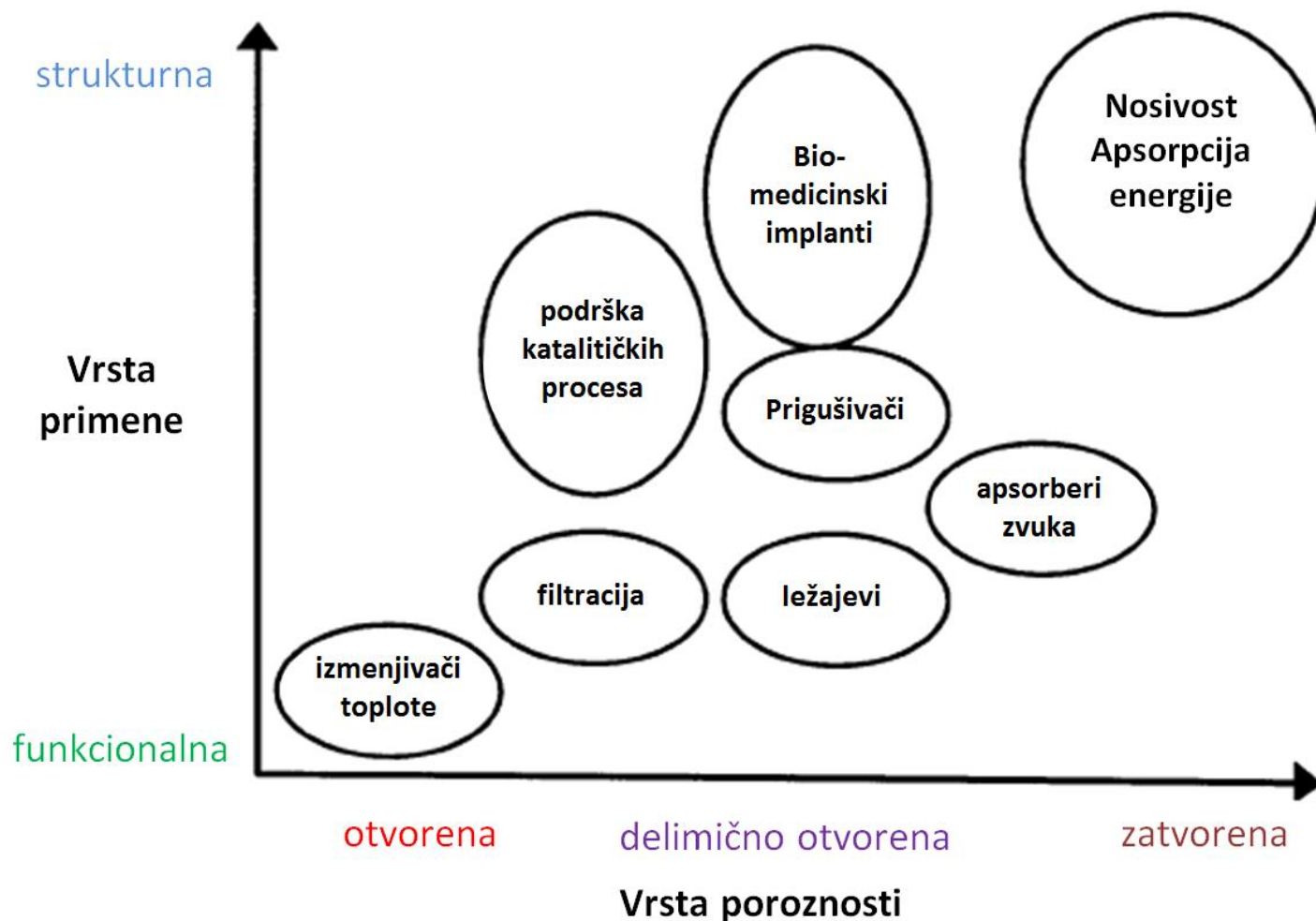
Primena metalnih pena

- **Vrsta-morfologija penaste strukture:** otvorene ili zatvorene pore, poluzatvorene, gustina penastog odlivka
- **Vrsta materijala**
- **Tehnologija** – mogućnosti ostavriavanja oblika odlivka
- **Ekonomija** – cena koštanja i mogućnost uvođenja u masovnu i serijsku proizvodnju
- poniranje pene i koalescencija mehura

Primena odlivaka od metalne pene

COMBAL odlivci u autoindustriji

Reduction of
fuel consumption

Noise reduction
by sound
absorption

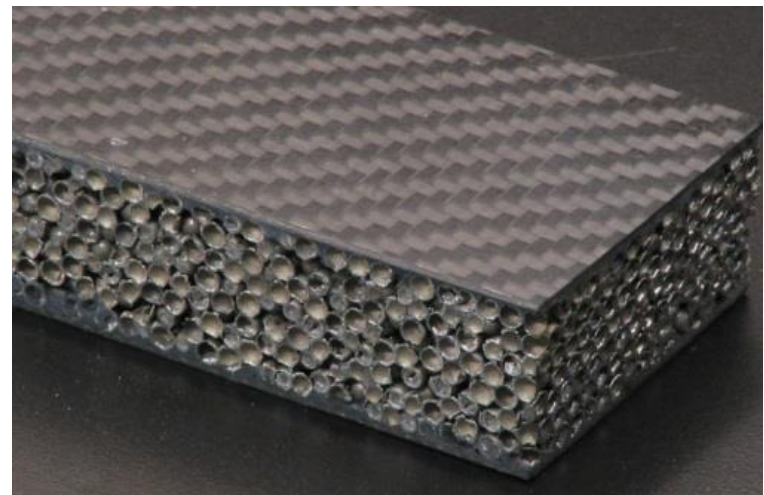
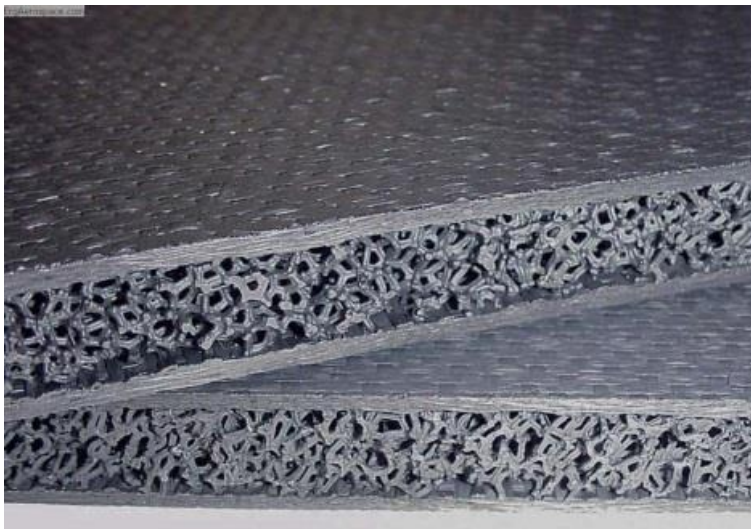
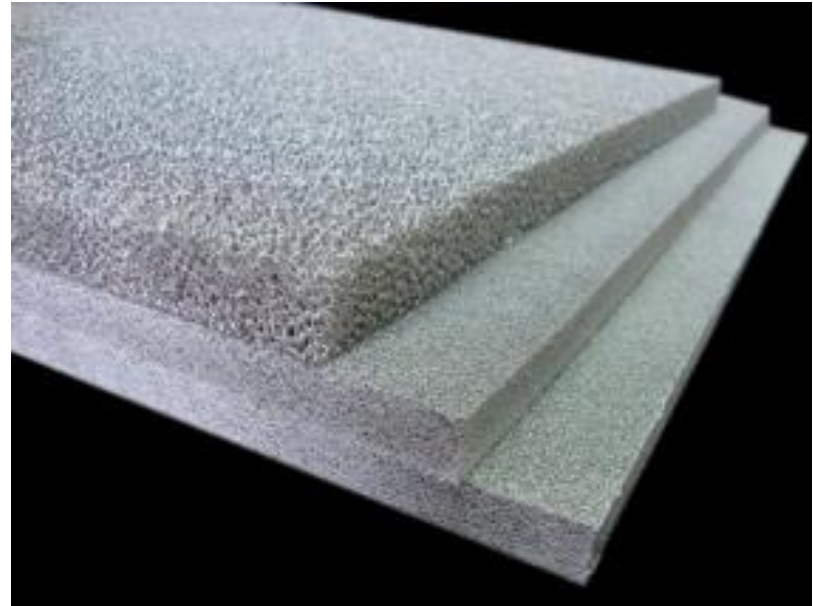
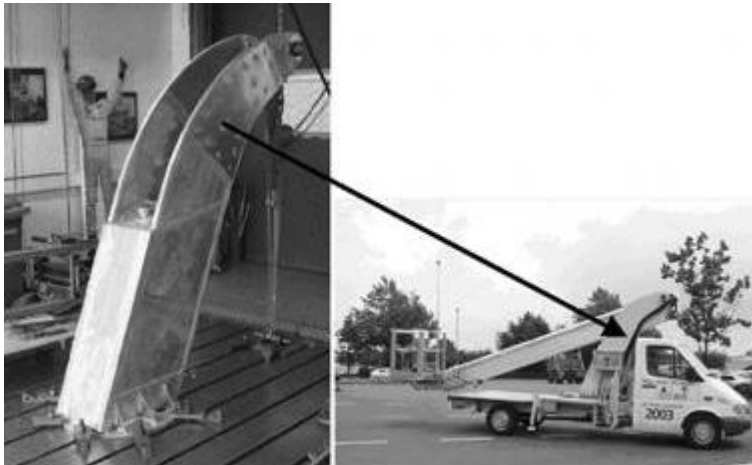
Reduction of
vibrations

Reduction of production
costs

- raw material savings
  - shortening of processing routes
- Total recycling

Effective absorption
of collision forces
by integration of
metal foams into
the passenger
compartment

Lake i krute konstrukcije

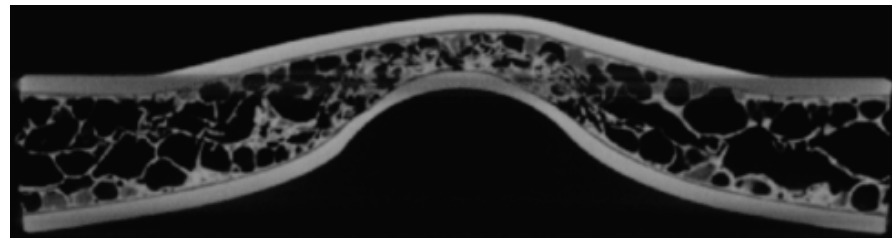

Apsorpcija energije

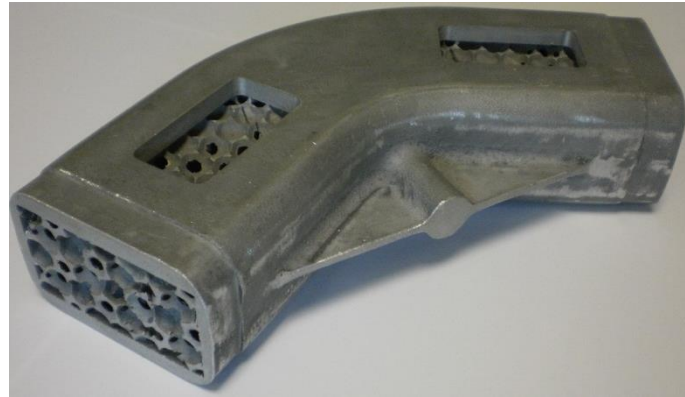
- Prigušivači udara (bamperi)
- Veoma malo povratno dejstvo na element kojim je izvršen udar

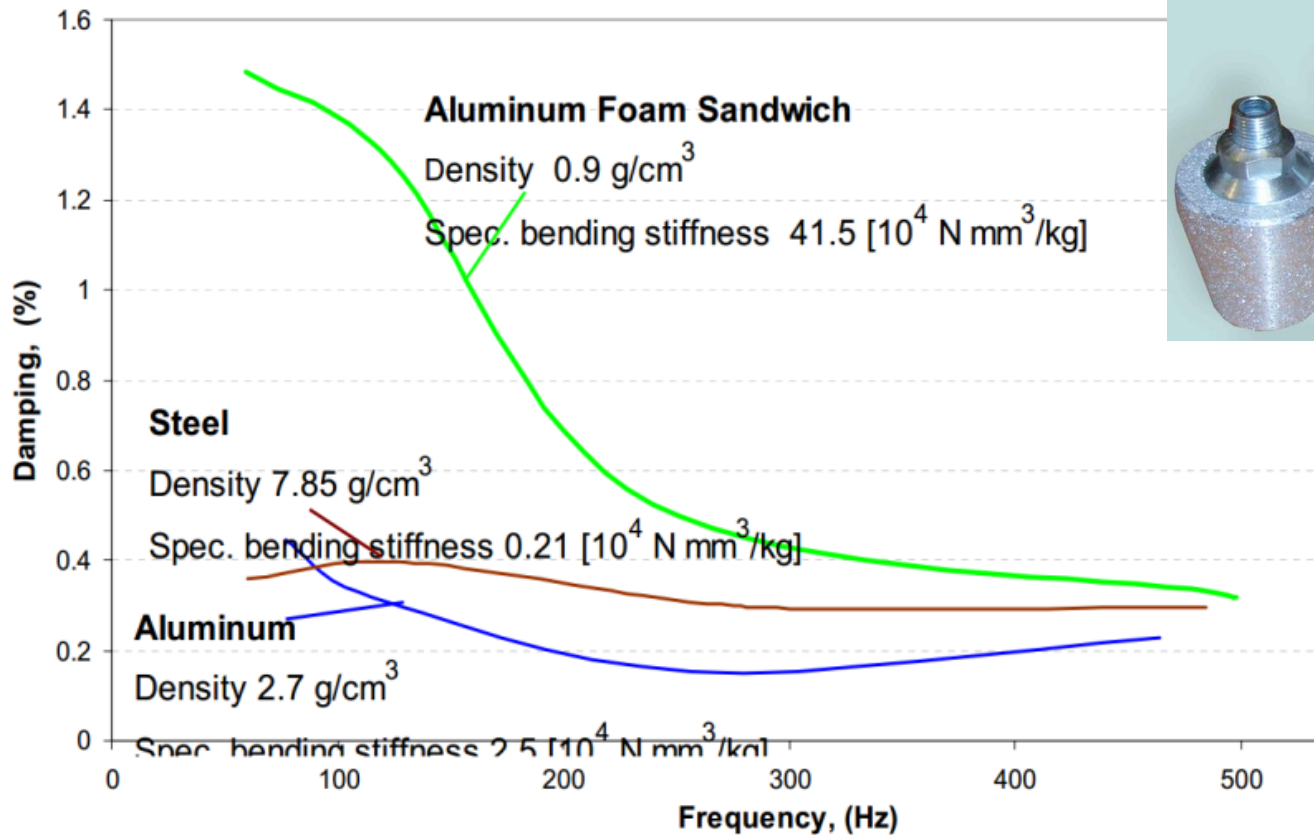
Apsorpcija energije

- Branici, pragovi, stubovi u automobilu

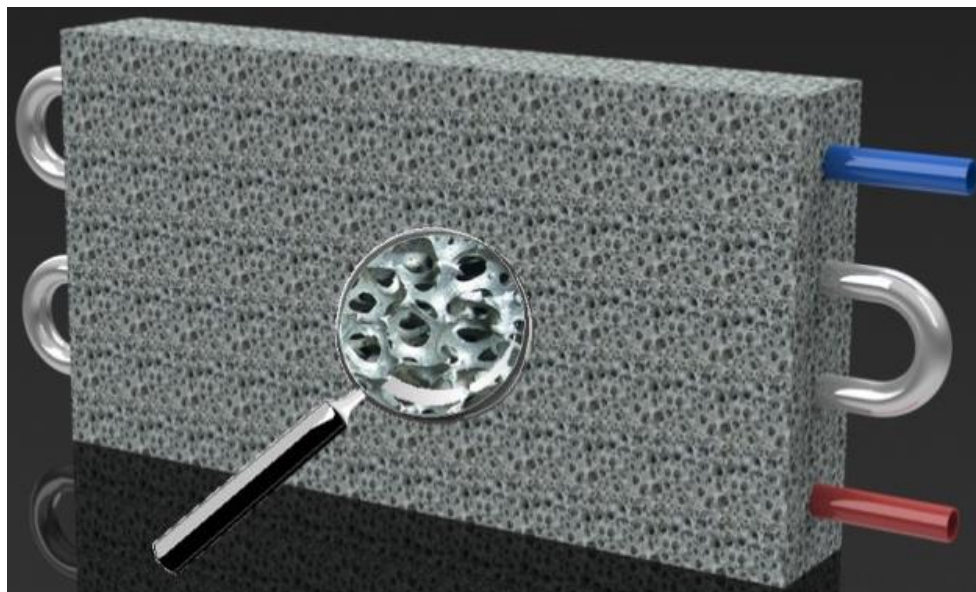
Prigušivanje mehaničkih i akustičnih vibracija

- Nizak modul elastičnosti
- Rezonantna frekv. Pomerena ka nižim frekvencijama

Sposobnost razmene toplote

- Izmenjivači toplote

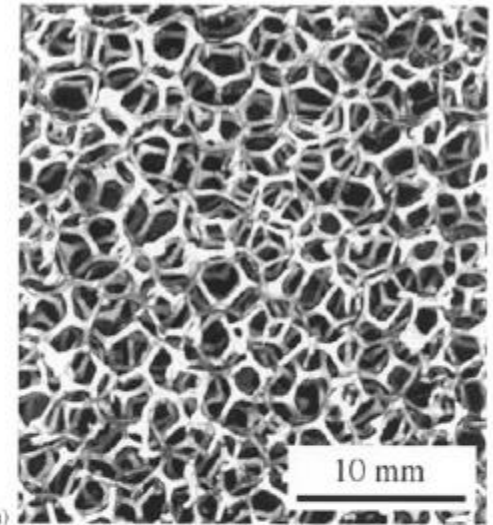
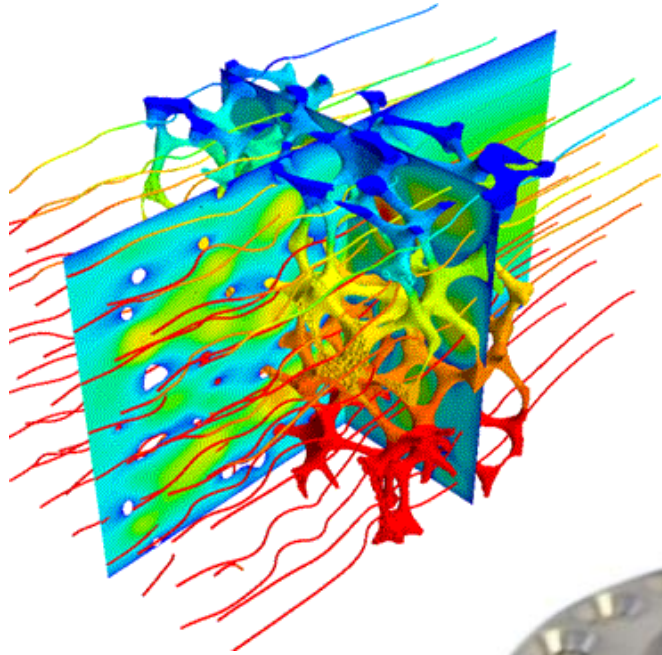

Sposobnost razmene toplote

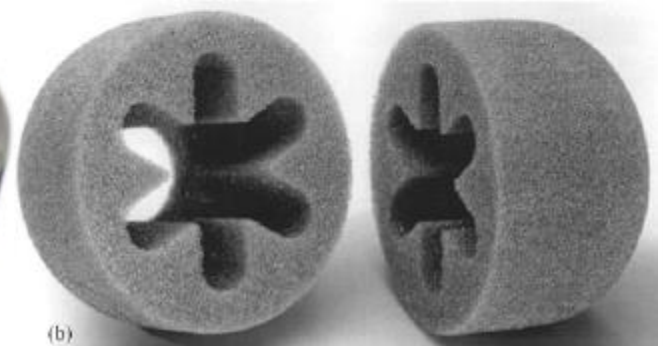
- Izmenjivači toplote

Upravljanje tečenjem fluida – filtracija

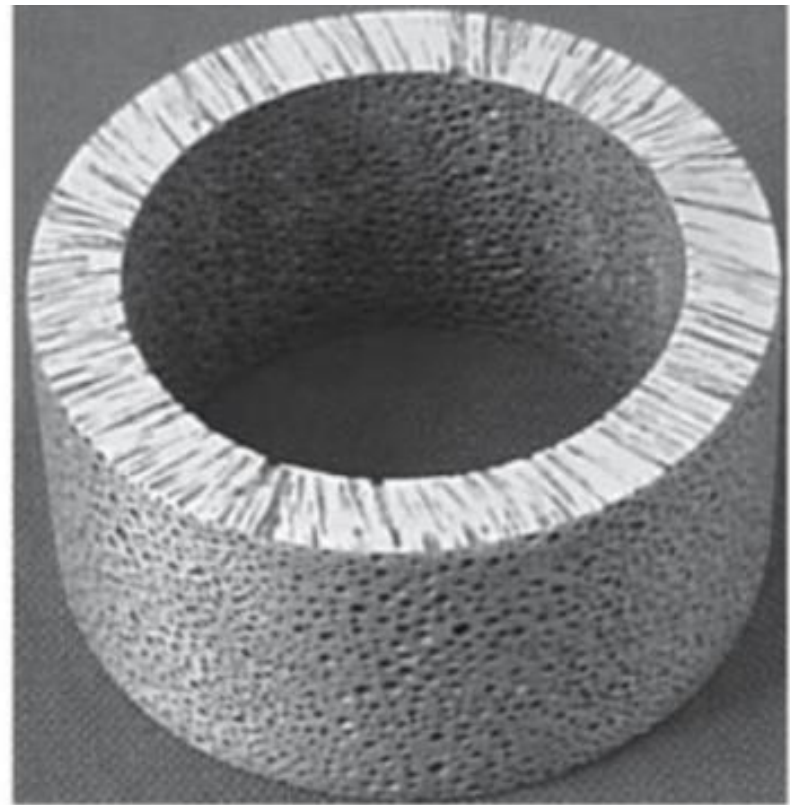
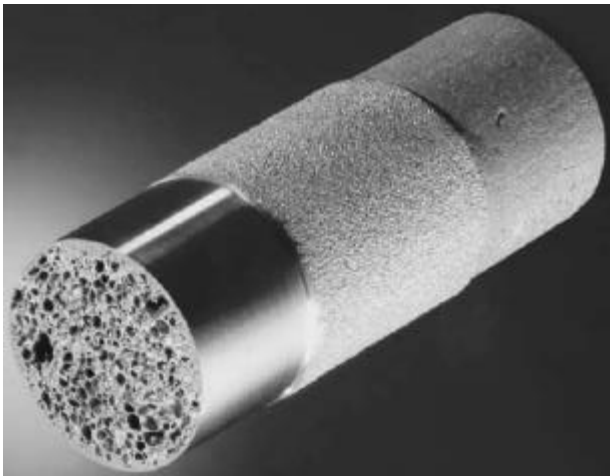
(a)

(b)

Primena metalnih pena

Primena metalnih pena

- **Zaustavljanje plamena**
  - brzinama i do 550m/s
- **Katalitičke osobine**

Medicina i stomatologija

